

ย่อความนักธรรมเอก

พุทธธานุพุทธประวัติ

พุทธโกลาหล : เมื่อสุทธาวาสมหาพรหมทั้งหลายลงมาเที่ยวประกาศทั่วหมื่นโลกธาตว่า เบื้องหน้าแต่นี้ล่วงไปอีกแสนปี พระสัพพัญญูจะบังเกิดในโลก ถ้าใครจะพบเห็น จงเว้นจากเวรทั้ง ๕ อุตสาห์บาเพญทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กระทบการกุศลต่าง ๆ ดังนี้ จึงทำให้เกิดพุทธโกลาหลขึ้น ฯ

ปริเฉทที่ ๒

ยุคก่อนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสพระธรรมปาโมกข์

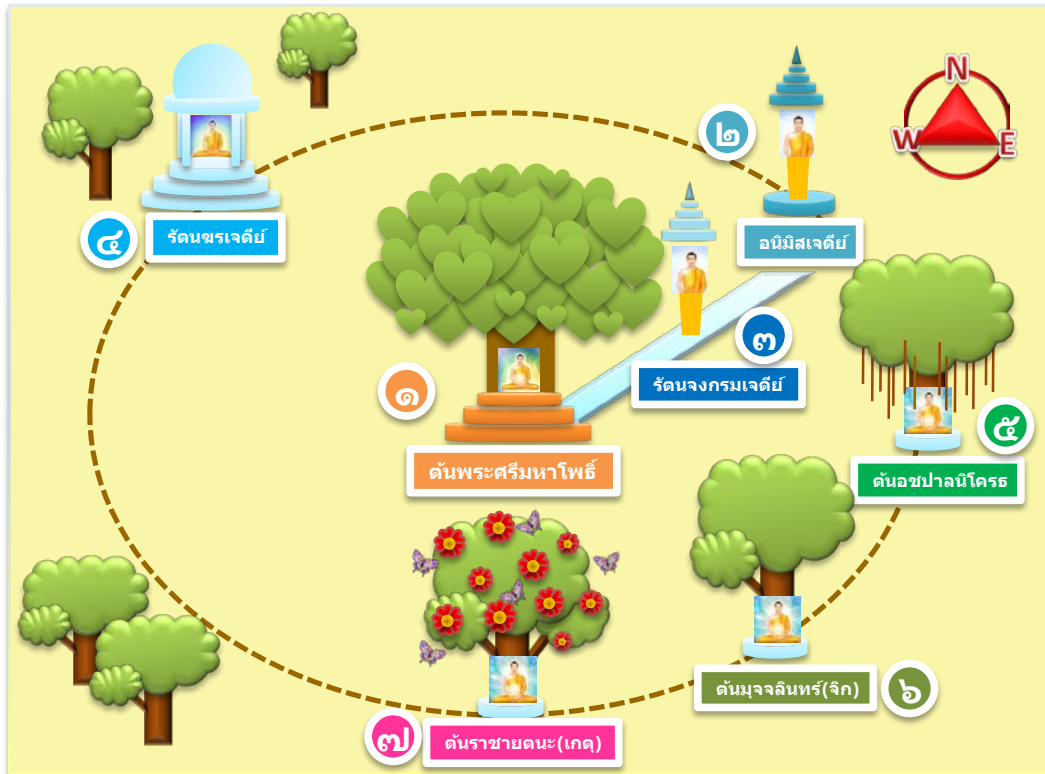
นับจากวันประสูติ (วันเพ็ญเดือน ๖)	เหตุการณ์สำคัญ
๑ วัน	กาฬเทวิลดาบส หรือ อลิตดาบส เข้าเยี่ยมพระราชโอรส เมื่อพิจารณาลักษณะของพระโอรสแล้วจึงแสดงอาการ ๒ อย่าง ๑. ยิ้มแย้ม เบิกบาน หัวเราะด้วยความโสมนัส พร้อมถวายอภิวาททบทวนคุณาธิปไตยของพระกุมาร ๒. เกิดโทมนัส ร้องไห้เสียใจ ที่เกิดโสมนัสเพราะรู้ว่าพระกุมารนี้เป็นพระโพธิสัตว์ จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยแท้ แต่ตนใกล้หมดอายุขัยแล้ว ไม่ทันได้สดับพระธรรมเทศนา จึงเกิดโทมนัส
๕ วัน	๑. ประชุมพระญาติวงศ์ และเสนาบดี ๒. เชิญพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในไตรเพท ๑๐๘ คน โดยเลือก ๘ คนมาพยากรณ์พระลักษณะ ๓. ขนานนามพระราชโอรสว่า "สิทธัตถราชกุมาร"
๗ วัน	- พระนางมหายาเยนผู้เป็นพระมารดาสวรรคต
๗ ปี	- พระราชบิดาโปรดให้ขุดสระโบกขรณีในบริเวณพระราชนิเวศน์ ๓ สระ
๑๖ พรรษา	๑. สระอุบล (บัวขาว) ๒. สระปทุม (บัวหลวง) ๓. สระบุณฑริก (บัวขาว)
๑๖ พรรษา	- สร้างปราสาท ๓ ถุ
๑๖ พรรษา	- ส่งทูตเชิญพระราชสาสน์ไปขอ "นางยโสธรา" แห่งกรุงเทวทหะ มาอภิเษกเป็นพระเทวีของสิทธัตถราชกุมาร
๒๙ พรรษา	๑. ทอดพระเนตรเห็น "เทวทูต ๔" คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๒. ประสูติพระราชโอรสมีพระนามว่า "ราหุล" ๓. ทรงผนวช : - ทรงดำริถึงเทวทูต ๓ จึงบรรเทาความเมา ๓ ประการ และการบรรพชาคือทางแสวงหาอุบายพ้นทุกข์ - การเสด็จออกบรรพชา มีข้อวินัย ๒ ข้อ ๑. เสด็จออกโดยเชิงหน้า ๒. เสด็จหนีออกบรรพชาในเวลากลางคืน โดยมีภักษะ กับนายฉันทะ
๒๙-๓๔ พรรษา	๑. ทดลองศึกษาในสำนัก "อาฬารดาบส กาลามโคตร" ๒. ทดลองศึกษาในสำนัก "อุทกดาบส รามบุตร" ๓. เสด็จสู่แคว้นมคธ ถึงอุรวราเสนานิคม ใกล้แม่น้ำแห่งหนึ่ง ๔. อุปมา ๓ ข้อ : ปรากฏแจ่มแจ้งแก่พระองค์ว่า ๑. ไม้สดที่ยังมียาง ทั้งยังแช่อยู่ในน้ำ ไม่สามารถนำมาสีกไฟได้ = สมณะพราหมณ์ที่ยังไม่หลีกจากกาม ทั้งยังยินดีในกาม ถึงจะปฏิบัติอย่างไรก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้ ๒. ไม้สดที่ยังมียาง วางอยู่บนบก ไม่สามารถนำมาสีกไฟได้เช่นกัน = สมณะพราหมณ์ที่หลีกจากกามแล้ว แต่ยังยินดีในกาม ก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้ ๓. ไม้แห้งสนิททั้งตั้งอยู่ห่างจากน้ำ เมื่อคนคนนำไปสีกไฟให้เกิดไฟ ย่อมเกิดไฟได้ตามประสงค์ = สมณะพราหมณ์ที่หลีกจากกามแล้ว และละกามได้แล้ว ย่อมสามารถตรัสรู้ได้ ๕. ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา : ทรงดำริที่จะทำความเพียร เพื่อป้องกันจิตไม่ให้เสื่อมไปในกามารมณ์ โดยทรมานตน - วาระที่ ๑ : ทรงกตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กัดพระดาลด้วยพระทนต์ - วาระที่ ๒ : ทรงกลืนลมอัสสาสะ-ปัสสาสะไม่ให้เดินได้สะดวก - วาระที่ ๓ : ทรงอดพระกระยาหาร ในกาลนี้มีปัญจวัคคีย์ คอยอุปฐากดูแลอย่างใกล้ชิด : โภณฑิยะ วัปปะ ภททิสะ มหานามะ อัสนธิ
๓๕ พรรษา	- ทรงหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิตแทนการทรมานตน (ปัญจวัคคีย์หลีกไป) - เริ่มเสวยพระกระยาหาร - ทรงเจริญสมาธิภาวนาจนบรรลุปฐมฌาน ทุติฌาน ดติยฌาน จตุตถฌาน ตามลำดับ ซึ่งเป็นส่วนรูปฌานสมาบัติจนถึงอรุณสมาบัติ - ทรงเจริญญาณอันเป็นองค์ปัญญาขั้นสูง ๓ ประการ ยังองค์พระโพธิญาณให้เกิดขึ้นเป็นลำดับตามระยะกาลแห่งยาม ๓ ในราตรีนั้น ๑. ปฐมยาม : ทรงบรรลุ "ปฐมฌาน" ๒. มัชฌิมยาม : ทรงบรรลุ "จตุตถฌาน" ๓. ปัจฉิมยาม : ทรงบรรลุ "อัสสวัชฌาน" - ทรงตรัสรู้วิชา ๓ ที่ไม่มีอัสสัถยพอกษ์มหาโพธิ์ - ทรงได้พระนามโดยคุณนิมิตว่า "อรหันต์ สมมาสมพุทธ" แปลว่า ผู้ไกล ผู้ควร ผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ - ผู้ไกล = ผู้ไกลจากกิเลส - ผู้ควร = ผู้ควรเป็นศาสดาผู้แนะนำสั่งสอน และควรได้รับการเคารพกราบไหว้ - ผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ = ตรัสรู้วิชา ๓ โดยพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูสั่งสอน โดยชอบ คือไม่ปริต ให้สำเร็จประโยชน์แก่พระองค์และผู้อื่น

ปริเฉทที่ ๓

เสวยวิมุตติสุข

เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ประทับเสวยวิมุตติสุข ๗ ตำบล ตำบลละ ๗ สัปดาห์ ดังนี้

สัปดาห์ที่	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
๑	ต้นพระศรีมหาโพธิ์	- ประทับเสวยวิมุตติสุขบนรัตนบัลลังก์ - ทรงพิจารณา ปัจจุสมุปบาท (สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น) โดยอนุโลมและปฏิโลม ทรงเปล่งอุทานด้วยความเบิกบานพระทัยใน ๓ ยามแห่งราตรี ๑. ปฐมยาม : "เมื่อใด ธรรมทั้งหลาย(อริยสัจ๔) ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มี ความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น ความสงสัยของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารู้แจ้งธรรม (กองทุกข์) ว่าเกิดแต่เหตุ" ๒. มัชฌิมยาม : "....เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้งหลาย (ว่าเป็นเหตุสิ้นผล)" ๓. ปัจฉิมยาม : ".....เมื่อนั้น พราหมณ์ย่อมกำจัดมารและเสนามารเสียได้ ดูจพระอาทิตย์อุทัยกำจัดความมืดได้ฉะนั้น"
๒	อนิมิสเจดีย์	- ทรงเสด็จไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประทับ ยืนมอง ต้นพระศรีมหาโพธิ์
๓	รัตนจงกรมเจดีย์	- ทรงเนรมิตที่จงกรมขึ้นในระหว่างต้นพระศรีมหาโพธิ์กับอนิมิสเจดีย์แล้ว เสด็จจงกรม
๔	รัตนขจรเจดีย์	- เสด็จไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ - ประทับนั่ง พิจารณาพระอภิธรรมปิฎก อยู่ในเรือนแก้วที่เทวดานิรมิตไว้
๕	ตันขपालนิโครธ (ของคนเลี้ยงแพะ)	- พราหมณ์ทุกชาติ(ขอบวชด้วยคำว่า หี หี) ทูลถามถึงธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ " ผู้ใดมีบาปธรรมอันลอยเสียแล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องขุผู้อื่นว่า หีหี ซึ่งเป็นคำหยาบ ปราศจากกิเลสเครื่องย้อมจิตให้ติดแน่น ดูน้ำฝน ผาด มืดนส้ารวมแล้ว ถึงที่สุดแห่งเวทนาแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ผู้นั้นไม่มีกิเลสเครื่องฟูในโลกแม้ร้อยหนึ่ง ควรกล่าวได้ว่าตนเป็น พราหมณ์โดยธรรม"
๖	ตันมจจลินทร์ (ตันจิก)	- ทรงเปล่งอุทาน : "ความสงบเป็นสุข สำหรับบุคคลผู้มีธรรมอันเห็นแล้ว ยินดีในที่สุด รู้เห็นตามความเป็นจริง ความไม่เบียดเบียน คือ ความส้ารวมในสัตว์ทั้งหลาย และความปราศจากความกำหนัด คือ ความล่วงกามทั้งหลายเสียได้ เป็นสุขในโลก ความน้าอัสมิมานะ คือ ความถือตัวออกให้หมดไป เป็นสุขอย่างยิ่ง"
๗	ตันราชายดณะ (ตันเกตุ)	- พ้อคำ ๒ คน คือ ตปัสสะ และ ภัลลิกะ เกิดความเลื่อมส้าถวายข้าวส้าตุดก่อน ส้าตุดผง พร้อมทั้งประกาศตนเป็นอุบาสกถือ พระพุทธและพระธรรมเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

รวมเสวยวิมุตติสุขในสถานที่เหล่านี้ หลังจากตรัสรู้แล้ว เป็นเวลา ๗ สัปดาห์ (๔๙ วัน)

ปริเฉทที่ ๔

เอหิภิกขุอุปสัมปทา

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
๔๙ วัน	ใต้ร่มไม้ชพาลนิโครธ	- เสด็จกลับไปยังประทับใต้ต้นชพาลนิโครธอีก - ทรงพระดำริถึงการตรัสรู้ธรรมของพระองค์ว่าเป็นของลึกซึ้ง ยากที่ใครจะตรัสรู้ตามได้ แต่ทรงอาศัยพระมหากรุณาในหมู่สัตว์จึงทรงพิจารณาอุปนิสัยของหมู่สัตว์เปรียบได้กับดอกบัว ๔ เหล่า คือ ๑. อุดมภูติปัญญา : ผู้มีปัญญาเฉียบแหลม เพียงแค่ยกหัวขึ้นก็ตรัสรู้ได้ทันที เปรียบเหมือน : ดอกบัวที่อยู่เหนือน้ำ พอได้แสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที ๒. วิปจิตปัญญา : ผู้มีปัญญาระดับปานกลาง ต้องอธิบายความซอมนั้นๆเพิ่มอีก เปรียบเหมือน : ดอกบัวที่อยู่เสมอน้ำ จะบานในวันพรุ่งนี้ ๓. เนยยะ : ผู้ที่พอจะแนะนำได้ คือ ผูกอบรมสั่งสอนให้รู้และเข้าใจได้ เปรียบเหมือน : ดอกบัวที่ยังโผล่ไม่พ้นน้ำ ซึ่งจะบานในวันต่อไป ๔. ปทปรมะ : ผู้ด้อยปัญญา สอนให้รู้ได้เพียงบท แต่ไม่เข้าใจความหมาย เปรียบเหมือน : ดอกบัวที่จมอยู่ในโคลนตม ย่อมตกเป็นภักษาของปลาและเต่า - ทรงทำ อายุสังฆารักษิณ = ทรงตั้งพระพุทธรูปที่จะแสดงธรรมสั่งสอนมหาชน - ทรงระลึกถึงอาฬารดาบส และ อุทกดาบส ซึ่งเป็นผู้ฉลาด มีกิเลสเบา ➡ สิ้นชีพแล้ว - ทรงนึกถึง ภามิปัญจจวัดตีย์ จึงดำริจะเสด็จไปโปรดก่อน
ระหว่างแม่น้ำคยา-ปามหาโพธิ์		- พบอุปกาชีวก เห็นพระฉวีของพระพุทธองค์ผุดผ่องนัก ทูลถามถึงศาสดาผู้สอนของพระองค์ ทรงตรัสตอบว่า "พระองค์เป็นสมัยภคิวัตรัสรู้เอง ไม่มีครูผู้สอน" อาชีวกไม่เชื่อ และจากไป
พรรษาที่ ๑	ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี	พระปัญจวัคคีย์บรรลุประอรหันตผล : - พระพุทธองค์ตรัสปฐมเทศนา : "อัมมจักกัปปวัตตนสูตร" แก่ปัญจวัคคีย์ "ความสุดโต่งทั้ง ๒ อย่าง คือ การประกอบตนให้พัวพันด้วยความสุขในกามทั้งหลาย และการประกอบตนให้เหนียวเปลา่ ส่วนสุด ๒ อย่างนี้ล้วนไม่ใช่ทางพ้นไปจากข้าศึก ไม่ทำให้ผู้ประกอบพ้นจากข้าศึกได้ และไม่ประกอบด้วยประโยชน์ บรรพชิตไม่ควรเสพ ทรงสอนข้อปฏิบัติสายกลาง คือ มรรคมีองค์ ๘ ประการ อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความหมดจดแห่งญาณทัสสนะ" - "โกณฑัญญดาบส" ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า "สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา" - โกณฑัญญะทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงอนุญาตด้วย "เอหิภิกขุอุปสัมปทา" ว่า "ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด" - ทรงสั่งสอนดาบสอีก ๔ คนที่เหลือ ด้วยพระธรรมเทศนาเบ็ดเตล็ดตามสมควรแก่อัธยาศัย ๑. วัปปดาบส และ ภัททิยดาบส ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วทูลขออุปสมบท ๒. มหานามดาบส และ อัสสชิดาบส ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วทูลขออุปสมบท - เมื่อปัญจวัคคีย์มีอินทรียักแก่กล้า ควรเจริญวิปัสสนาเพื่อวิมุตติแล้ว จึงทรงแสดง "อนัตตลักขณสูตร" : ชันธ ๕ ว่าเป็นอนัตตา โดยสอนให้พิจารณาแยกกายกับใจออกเป็นขันธ ๕ ต่อจากนั้นตรัสสอนให้ละความถือมั่นในขันธ ๕ นั้น ให้พิจารณาเห็นส่วนต่างๆ ตามความเป็นจริง นั้นไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ตัวตนของเรา จนเกิดความเบื่อหน่ายและคลายความกำหนัด ในที่สุดจิตก็หลุดพ้นจากความถือมั่น มี พระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ คือ พระบรมศาสดา ๑ และ พระสาวกปัญจวัคคีย์ ๕
พรรษาที่ ๑	ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี	ยสกุลบุตรและบริวารบวชในพระพุทธศาสนา : - "ยสะ" บุตรแห่งเศรษฐีในเมืองพาราณสี เห็นหมู่ชนบริวารนอนหลับมีอาการพิกลต่างๆ ปรากฏเหมือนซากศพในป่าช้า เกิดความสลดใจเบื่อหน่าย ออกอุทานว่า "ที่นี่วณวยหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ" เดินออกจากเมืองมุ่งหน้าไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พบพระศาสดาทรงแสดง "อนุปพพิกขา และ สามกัถสังกรรม" ➡ ได้ดวงตาเห็นธรรม ๑. อนุปพพิกขา : พรรณนาถึงทาน ศีล สวรรค์ โทษแห่งกาม และอาณิสสงสารออกจากกาม ๒. สามกัถสังกรรม : เทศนาที่พระพุทธองค์ทรงยกขึ้นแสดงเอง ได้แก่ อริยสัจ ๔ - บิดาของยสะ ตามหามาพบรองเท่า จึงเข้าไปทูลถามพระศาสดา ทรงแสดงอนุปพพิกขาและอริยสัจ ๔ ให้เศรษฐีได้ดวงตาเห็นธรรม และแสดงตนเป็น อุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตนแรก ส่วนยสกุลบุตรได้สำเร็จอภินิหาร ขอลอุปสมบท ทรงประทานด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา - มารดาและภรรยาเก่าของพระยสะ เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนานั้นแล้ว ได้ดวงตาเห็นธรรม ประกาศตนเป็นอุบาสิกา ๒ คนแรกของโลก - สหายสนิทของพระยสะออกบวช ๔ คน : วิมลละ สุพาหุ ปุณณชิ รัมปติ พระยสะได้นำไปเฝ้าพระบรมศาสดา ฟังธรรมแล้วได้ดวงตาเห็นธรรม ขอลอุปสมบทต่อพระศาสดา ทรงประทานอุปสมบทแล้วทรงสั่งสอนจนได้บรรลอรหันต์ เกิดพระอรหันต์ขึ้นในโลกแล้ว ๑๑ องค์ - สหายของพระยสะอีก ๕๐ คน เป็นชาวชนบท ออกบวชตามอีก ในที่สุดก็ได้เข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระบรมศาสดา จนได้บรรลอรหันตผลทั้งสิ้น - เกิดมีพระอรหันต์ขึ้นในโลกแล้ว ณ เวลานั้น จำนวนทั้งสิ้น ๖๑ องค์

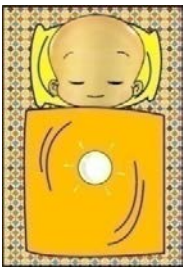
ปริเฉทที่ ๕

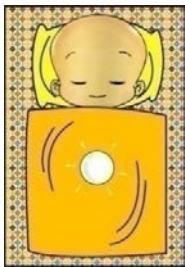
ทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
พรรษาที่ ๑	ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี	ทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ : - พระบรมศาสดาสั่งสาวกทั้ง ๖๐ องค์ ออกเผยแผ่พระศาสนา : <i>"ภิกษุทั้งหลาย เราได้พ้นแล้วจากบ่วงหึงบ่วง ทั้งที่เป็นของทิพย์และมนุษย์ แม้ท่านทั้งหลายก็เหมือนกัน จงเที่ยวไปในชนบท เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน แต่อย่าไปรวมกัน ๒ รูปโดยทางเดียวกัน ส่วนเราจักจะไปอุรุเวราเสนาณิคม เพื่อแสดงธรรม..."</i> - สาวกทั้ง ๖๐ องค์ เทียวจาริกสั่งสอนอบรมกุลบุตรจนเกิดความศรัทธาออกบวช แต่ไม่สามารถอุปสมบทได้ด้วยตัวเองได้จึงพากลับมาเฝ้าพระศาสดา ทรงพระดำริถึงความลำบากนั้น จึงทรงอนุญาต "ไตรสรณคมน์อุปสัมปทา" ตั้งแต่นั้น
พรรษาที่ ๑	ไร่ม่าย ระหว่างทางไปอุรุเวราเสนาณิคม เมืองพาราณสี	ภัททวัตถีย์ขออุปสมบท : - สมัยนั้น สหาย ๓๐ คน เรียกว่า "ภัททวัตถีย์" พร้อมด้วยภริยา มาเที่ยวเล่นในสวน สหายคนหนึ่งถูกหญิงแพศยาลักเครื่องประดับไป จึงเที่ยวตามหา จนกระทั่งมาพบ พระสัณเฑาะว์ผู้พี่เจ้า จึงได้ฟังธรรมเทศนา : "อนุปพพิกขาและอริยสัจ ๔" ได้ดวงตาเห็นธรรมและอุปสมบท ทรงส่งไปเผยแผ่พระศาสนาในที่ต่างๆ - รวมมีพระสาวกทั้งสิ้น ๙๐ รูป
พรรษาที่ ๑	อุรุเวราเสนาณิคม	ประทานอุปสมบทแก่ชฎิล ๓ พี่น้อง : - ทรงทรมาน "อุรเวลกัสปะ" ด้วยเครื่องทรมานต่างๆ จนทำให้อุรเวลกัสปะพร้อมทั้งบริวาร ลอยบริวารของชฎิลในแม่น้ำและทูลขออุปสมบท - ฝ่าย ยทีกัสสปะและคยาภัสสปะ ได้เห็นบริวารลอยตามกระแสน้ำ จึงขึ้นมาดู เห็นพี่ชายถือเป็นภิกษุ ทราบว่าพรหมจรรย์นี้ประเสริฐจึงลอยบริวาร แล้วทูลขออุปสมบท - ทรงพาภิกษุทั้งหมดไป เพื่อแสดงธรรม ซึ่งแบ่งเป็น ๖ หมวด (อายุคน ๖) ๑. ภิกษุทั้งหลาย สิ่งหึงบ่วงเป็นของร้อน อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งหึงบ่วง จักขุ คือ นัยน์ตา รูป วิญญาณอาศัย จักขุ สัมผัส คือ ความถูกต้องอาศัย จักขุ เวทนาที่เกิดเพราะ จักขุ สัมผัสเป็นปัจจัย คือ สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ไม่สุขไม่ทุกข์บ้าง ๒. ... โสต คือ หู เสียง วิญญาณอาศัย โสต สัมผัสอาศัย โสต ๓. ... ฆานะ คือ จมูก กลิ่น วิญญาณอาศัย ฆานะ สัมผัสอาศัย ฆานะ ... ๔. ... ชีวนา คือ ลิ้น รส วิญญาณอาศัย ชีวนา สัมผัสอาศัย ชีวนา ... ๕. ... กายโผฏฐัพพะ คือ อารมณ์ที่จะพึงถูกต้องด้วยกาย วิญญาณอาศัย กาย สัมผัสอาศัย กาย ... ๖. ... মনะ คือ ใจ ธรรม วิญญาณอาศัย মনะ สัมผัสอาศัย মনะ ... ชื่อว่า สิ่งหึงบ่วงเป็นของร้อน ร้อนเพราะไฟ คือ ความกำหนัด ความโกรธ ความหลง ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ ความตาย ความโศกเศร้า รำพัน เจ็บกาย เสียใจ คับแค้นใจ ไฟกิเลส ไฟทุกข์เหล่านี้มาเผาให้ร้อน เมื่อจบพระธรรมเทศนา จิตของภิกษุเหล่านั้นก็พ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลาย - รวมมีพระสาวกทั้งสิ้น ๑,๐๙๓ รูป
พรรษาที่ ๑	สวนตาลหนุม กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ	ทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้าพิมพิสาร : - พระบรมศาสดา พร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๓ องค์ เสด็จไปประทับ ณ สวนตาลหนุม พระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยข้าราชการเสด็จไปเฝ้า ข้าราชการบริวารบางส่วนมีอาการ ไม่เคารพ ทรงทอดพระเนตรเห็น จึงให้อุรเวลกัสปะประกาศความไม่มีแก่นสารแห่งลัทธิ เกาให้ชนเหล่านั้นทราบ และสิ้นความเคลือบแคลงสงสัย ตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา - พระพุทธองค์ทรงโปรดพระเจ้าพิมพิสารและบริวารด้วย "อนุปพพิกขาและอริยสัจ ๔" จบพระธรรมเทศนา พระเจ้าพิมพิสารและราชบริวาร ๑๑ ส่วนได้ดวงตาเห็นธรรม อีก ๑ ส่วนตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ - พระเจ้าพิมพิสารแสดงพระองค์เป็นอุบาสก และ ถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน การถวายอารามเกิดขึ้นครั้งแรกในกาลนั้น

ปริเฉทที่ ๖

ใต้พระอัครสาวกเบื้องขวาและเบื้องซ้าย

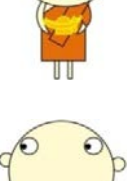
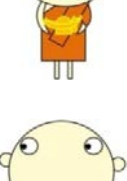
หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ								
พรรษาที่ ๒	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ	พระอัครสาวก : - ไม่ไกลจากกรุงราชคฤห์ มีหมู่บ้านของพราหมณ์ ๒ แห่ง ๑. หมู่บ้านที่มีพราหมณ์ผู้เป็นนายบ้านชื่อว่า "อุปติสสะ" หรือ "วังคันตะ" มีภริยาชื่อ "นางสารี" มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ "อุปติสสะ" หรือ "สารีบุตร" ๒. หมู่บ้านที่มีพราหมณ์ผู้เป็นนายบ้านชื่อว่า "โกลิตะ" มีภริยาชื่อ "นางโมคคัลลี" มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อ "โกลิตะ" หรือ "โมคคัลลานะ" สองตระกูลนั้นเป็นสหายกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ วันหนึ่งท่านทั้งสองเที่ยวดูการเล่น เกิดสลดใจ เพราะการดู จึงชวนกันไปบวชเป็นปริพาชก ในสำนักกัสสพปริพาชก เพื่อแสวงหาโมกษธรรม แต่ไม่เป็นที่พอใจ จึงนัดหมายกันว่าถ้าใครได้ธรรมวิเศษก่อนจะบอกแก่กัน - พระอัสสชิ บิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ อุปติสสะเห็นอาการอันน่าเลื่อมใสของท่าน จึงเข้าไปไต่ถาม ทราบว่าเป็นพุทธสาวก จึงอารธนาให้ท่านแสดงธรรม ท่านจึงแสดงอริยสัจ ๔ โดยย่อว่า "ธรรมใดเกิดแต่เหตุ พระศาสดาทรงแสดงเหตุ และความดับแห่งธรรมนั้น ..." เมื่อจบเทศนา "อุปติสสะบรรลุโสดาปัตติผล" อุปติสสะนำเอาธรรมนั้นไปบอกแก่โกลิตะผู้เป็นสหายได้บรรลุโสดาปัตติผลเช่นกัน - อุปติสสะและโกลิตะ ลาอาจารย์กัสสพไปขออุปสมบทกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงประอุปสมบทแก่ท่านและบริวาร ท่านยังไม่บรรลุอรหัตผลในทันที ส่วนภิกษุบริวารได้ฟังธรรมเทศนาบำเพ็ญเพียรได้สำเร็จอรหัต								
บ้านกัลลวาลมุตตม แขวงมคธรัฐ		พระโมคคัลลานะบรรลุอรหัต : - พระโมคคัลลานะ ได้บรรลุอรหัต นับแต่อุปสมบทได้ ๗ วัน ณ บ้านกัลลวาลมุตตม แขวงมคธรัฐ ด้วยอุบายแก้ววง ๘ ข้อ และปกิณกรรมอื่นๆ คือ <table><tr><td>๑. สัญญา</td><td>๒. ตรีกธรรม</td><td>๓. สาธยายธรรม</td><td>๔. ยอนहु</td></tr><tr><td>๕. ลูบหน้า</td><td>๖. แสงสว่าง</td><td>๗. จงกรม</td><td>๘. สีทไสยาสน์</td></tr></table> โมคคัลลานะ เธอควรสำเนียงในใจไว้อย่างนี้ว่า ๑. เราจักไม่ชูงวง (ถือตัว) เข้าไปสู่ตระกูล : ไม่ถือตัวให้คนคอยเอาอกเอาใจนับถือเกินเหตุ ๒. เราจักไม่พูดคำเป็นเหตุให้เกลียดกัน : พูดมาก ก็ฟังมาก ๓. เราไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวง แต่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยเสนาสนะอันสงัดเป็นที่ลึกลับเร้นอยู่ตามสมณวิสัย พระโมคคัลลานะทูลถามข้อปฏิบัติโดยย่อว่า "ภิกษุปฏิบัติอย่างไรชื่อว่าน้อมไปในธรรมที่สิ้นตัณหา" พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุได้สดับว่าบรรดาธรรมทั้งปวงไม่ควรถือมั่น แล้วยอมทราบชัดด้วยปัญญาและกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง เมื่อเธอเสวยเวทนาอย่างไร ย่อมพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง เป็นเครื่องหน่ายและละละในเวทนาเหล่านั้น จิตก็ไม่ยึดมั่นสิ่งใดๆในโลก เมื่อนั้นก็เลยยอมดับไปและทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว ไม่มีกิจจะต้องทำต่อไปแล้ว"	๑. สัญญา	๒. ตรีกธรรม	๓. สาธยายธรรม	๔. ยอนहु	๕. ลูบหน้า	๖. แสงสว่าง	๗. จงกรม	๘. สีทไสยาสน์
		๑. สัญญา	๒. ตรีกธรรม	๓. สาธยายธรรม	๔. ยอนहु					
๕. ลูบหน้า	๖. แสงสว่าง	๗. จงกรม	๘. สีทไสยาสน์							
ถ้าสุกรขาดา เขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์										
		พระสารีบุตรบรรลุอรหัต : - พระสารีบุตร ได้บรรลุอรหัต นับแต่อุปสมบทได้ ๑๕ วัน ณ ถ้าสุกรขาดา เขาคิชฌกูฏ พระพุทธองค์ "ทรงแสดงเวทนาปริคคหสูตร และ ทิถิ ๓ จำพวก" แก่พราหมณ์ที่ชนชัคคิเวสสนโคตร เวทนาปริคคหสูตร : อุบายเครื่องไม่ถือมั่น ได้แก่ ธาตุ ๔ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ประชุมกันเข้าเป็นกายและเวทนา คือ สุข ทุกข์ อุเบกขา โดยพิจารณาว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทิถิ ๓ : ๑. ขอบสิ่งที่ควรแก่ตน (ความกำหนดรักใคร่ยินดีในสิ่งนั้นๆ) ๒. ไม่ขอบสิ่งที่ไม่ควรแก่ตน (ความเกลียดชังในสิ่งนั้นๆ) ๓. ขอบใจบางสิ่งที่ควร ไม่ขอบใจบางสิ่งที่ไม่ควร (กำหนด/เกลียดชังบางสิ่ง) - พระศาสดาทรงยกย่องพระสารีบุตรโดยบรรยายไว้หลายประการ ดังนี้ ๑. เป็นผู้เลิศทางปัญญา คือ สามารถแสดงธรรมจักรได้คล้ายพระองค์ และฉลาดในการสั่งสอนภิกษุให้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล ฤๅมรดาผู้ให้กำเนิดแก่ทารก (พระโมคคัลลานะอุชฌาย์) ๒. เป็นอัครสาวกเบื้องขวา คือ เป็นคนอาจารย์ใหญ่ช่วยสั่งสอนบริวารฝ่ายทักษิณ ๓. เป็นธรรมเสนาบดี คือ เป็นกำลังใหญ่ ในการช่วยประกาศพระศาสนา เหมือนแม่ทัพผู้เป็นกำลังใหญ่ในการปราบปรามข้าศึกของพระราชา								

พระมหากัสสปะ-พระมหากัจจายนะ-พระปณณมานันตบุตร

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
พรรษาที่ ๒	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ตำบลที่อยู่ระหว่าง กรุงราชคฤห์-นาลันทา เวฬุวัน กรุงราชคฤห์	พระมหากัสสปะ : - มีพราหมณ์นายบ้านชื่อ "กปิละ" มีบุตรชื่อ "ปิปผลิ" เรียกตามโคตรว่า "กัสสปะ" เมื่ออายุ ๒๐ ปี ได้อาวาหมงคลกับนางภัททกปิลานี บุตรีพราหมณ์โกสิยโคตร แต่ทั้งคู่เบียดเบียนการครองเรือน ด้วยคิดว่าต้องคอยรับบาป เพราะงานที่คนอื่นทำไม่ดี - ปิปผลิมาแพ ออกบวชแล้วได้พบพระพุทธเจ้าประทับที่ไถ้ร่มไทร ชื่อ "พทุปตตนิโครธ" จึงเข้าไปเฝ้าแล้วทูลขออุปสมบท ทรงแสดงโอวาท ๓ ข้อ ดังนี้ ๑. พึงเข้าไปตั้งความละอาย ความเกรงใจ ในภิกษุผู้เฒ่าและปานกลาง ๒. พึงเจียฐพึงธรรมที่ประกอบด้วยกุศล และพิจารณาเนื้อความนั้น ๓. ไม่พึงละสติที่ไปในกาย คือ พิจารณาร่างกายให้เป็นอารมณ์ ท่านบำเพ็ญเพียรตามพุทธโอวาท ไม่ช้าก็ได้สำเร็จอรหัตตผล - พระศาสดาทรงยกย่องท่านว่าเป็นผู้มีกณน้อยสันโดษอยู่ในอุตงค์ ๓ คือ ๑. ทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ๒. เทียบินทบาตรเป็นวัตร ๓. อยู่ป่าเป็นวัตร ครั้งหนึ่ง พระศาสดาประทับ ณ เวฬุวัน ทรงรับสั่งให้ท่านเลิกการถืออุตงค์วัตร ท่านแสดงคุณของการอยู่อุตงค์ไว้ว่า ๑. เป็นการอยู่เป็นสุขในบัดนี้ ๒. เพื่ออนุเคราะห์ชุมชนในภายหลัง จังได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติตามพระศาสดาประทานสาธุการ และอนุญาตให้ท่านถือต่อไปเพื่อประโยชน์และสุขแก่มหาชน
พรรษาที่ ๒	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์	จารุดงค์สันนิบาต : การประชุมประกอบด้วยองค์ ๔ ๑. เป็นวันเพ็ญเดือนมาฆะ (ตรงกับวันขึ้นเพ็ญเดือน ๓) ๒. ภิกษุจำนวน ๑,๒๕๐ รูป มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ๓. ล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖ ๔. ล้วนเป็นเอหิภิกขุ คือ เป็นภิกษุที่ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงประทานโอวาท เรียกว่า "โอวาทปาติโมกข์"
พรรษาที่ ๒-๓	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ 	พระมหากัจจายนะ : - เป็นปโรหิตของพระเจ้าจัณฑปัชโชต ในกรุงอุชเชนี - พระเจ้าจัณฑปัชโชตส่งท่านไปอาราธนาพระบรมศาสดามาสู่แคว้น ท่านจึงถือโอกาสลาอุปสมบทด้วย ท่านไปพร้อมบริวารอีก ๗ คน - เมื่อเดินทางถึงกรุงราชคฤห์ ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วบรรลุเป็นพระอรหันต์พร้อมทั้งบริวาร ขออุปสมบทแล้วจึงทูลอาราธนาพระบรมศาสดาตามรับสั่ง - พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านไปประกาศพระศาสนาให้พระเจ้าจัณฑปัชโชตและชาวเมืองเลื่อมใสแทนพระองค์ - ท่านเป็นเลิศในด้านผู้มีปฏิสัมมิตา ๔ ประการ คือ ๑. ฉัตถปฏิสัมมิตา คือ ฉลาดในการอธิบายความย่อให้พิสดาร (ขยายความ) ๒. ธัมมปฏิสัมมิตา คือ รู้จักถือเอาความย่อในภาษาที่พิสดาร (สรุปความ) ๓. นิรุตติปฏิสัมมิตา คือ ฉลาดในภาษา เข้าใจพูดให้คนเลื่อมใส ๔. ปฏิภาณปฏิสัมมิตา คือ มีไหวพริบในการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า - พระศาสดาทรงสรรเสริญท่านว่าเป็นผู้ฉลาดในการอธิบายความที่ย่อโดยพิสดาร
พรรษาที่ ๒-๓	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ 	พระปณณมานันตบุตรบวชในพระพุทธศาสนา - พระอัญญาโกณฑัญญะเดินทางไปกรุงกบิลพัสดุ์ ท่านบวชหลานชื่อ "ปณณมาณพ" (ลูกของน้องสาว) หลังบวชบำเพ็ญเพียรในประเทศชื้อชาติภูมิ ไม่นานก็สำเร็จอรหัตต์ - ท่านตั้งมั่นในคุณธรรม ๑๐ ประการ คือ ๑.มกน้อย ๒.สันโดษ ๓. ขอบสัจ ๔. ไม่ระคนด้วยหมู่ ๕. ปรารถนาความเพียร ๖. บริบูรณ์ด้วยศีล ๗. สมาธิ ๘.ปัญญา ๙. วิมุตติ ๑๐ วิมุตติญาณทัสสนะ - หัวข้อสนทนาของพระปณณมานันตบุตรกับพระสารีบุตร : พระสารีบุตรถามว่า ประพฤติพรหมจรรย์เพื่ออะไร? เพื่อศีลบริสุทธิ์ เพื่อจิตบริสุทธิ์ หรือเพื่อปัญญาบริสุทธิ์ ท่านตอบแก้ด้วยเรื่องวิสุทธิ ๗ เหมือนรถ ๗ พลัด จากเมืองสาวัตถี-เมืองสาเกต ซึ่งเป็นประโยชน์แก่กันและกันขึ้นไปโดยลำดับ จนถึงความดับไม่มีเชื้อเหมือนกัน - พระศาสดาทรงยกย่องท่านว่าเป็นยอดธรรมกถึก

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ																																
พรรษาที่ ๒-๓	พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์	ราชนิพนธ์บวชด้วยวิธีอุบาสกกรรมวาจาเป็นคนแรก - พระบรมศาสดาเสด็จพระดำเนินในพระวิหาร ทอดพระเนตรเห็น "ราชนิพนธ์" มีร่างกายชบพอม ผิวพรรณเต่งท่งมอง จึงตรัสถาม ได้ความว่า ราชนิพนธ์อยากบวช แต่ไม่มีใครบวชให้ ทรงรับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า "ใครจะลืกลึงอุปการะของพรหมมณีนันได้บ้าง?" พระสารีบุตรกราบทูลว่าเรลลได้ เพราะพรหมมณีนันเคยถวายข้าวทัพพินึ่งแก่ท่าน ทรงรับสั่งให้พระสารีบุตรบวชราชนิพนธ์ด้วย "วิธีอุบาสกกรรมวาจา" แล้วรับสั่งให้ยกเลิกการอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ ตั้งแต่นั้นมาก็ทรงอนุญาตให้สงฆ์อุปสมบททุกขลนตรีอื่นๆ ด้วยวิธีอุบาสกกรรมวาจาจนถึงบัดนี้ (คงไว้แต่บรรพชาเป็นสามเณร) วิธีอุปสมบทด้วยวิธีอุบาสกกรรมวาจา : ต้องพร้อมด้วยสมบัติ ๔ ๑. ตั้งอุบาสก = ประกาศให้สงฆ์ทราบว่าจะอุปสมบทคนชื่อนั้นครั้งหนึ่งก่อน ๒. สวดอนสาวนา ๓ ครั้ง = แล้วประกาศให้สงฆ์รู้ว่า สงฆ์อุปสมบทคนชื่อนั้นอีก ๓ ครั้ง - พระราชนิพนธ์บวชแล้ว วันหนึ่งได้เข้าฟังธรรมจากพระพุทธองค์ความโดยย่อว่า "สิ่งใดเป็นมาร ท่านจงละความกำหนัดพอใจในสิ่งนั้น "มาร" คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน มีความเกิดและดับเป็นธรรมดา" - พระสารีบุตรสรรเสริญ พระราชนิพนธ์เป็นผู้วางใจง่าย ต่อพระบรมศาสดา - พระพุทธองค์ทรงยกย่องพระราชนิพนธ์ว่า "เป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้านมโหทธิมาน" คือ ญาณแจ่มแจ้งในธรรมเทศนา																																
พรรษาที่ ๒-๓	ป่าสาณเจดีย์ มคธรัฐ	ทรงพยากรณ์ปัญหาแก่ศิษย์พรหมมพาวรี - พรหมมพาวรีตั้งอาศรมอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำโคธารี ระหว่างกรุงอัสนิสสะและกรุงอาฬกะ ให้ศิษย์ ๑๖ คน ผูกปัญหาไปทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีอชิตมาณพเป็นหัวหน้า พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ตามลำดับดังนี้ ๑. อชิตมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ <table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. โลกคือหมุ่สัตว์</td><td></td></tr><tr><td>๑.๑ อะไรปิดบังไว้จึงหลง?</td><td>- อวิชชา ปิดบังไว้จึงหลงจึงมีดับอด</td></tr><tr><td>๑.๒ อะไรเป็นเหตุจึงไม่เห็น?</td><td>- ความอยาก + ความประมาท เป็นเหตุให้ไม่เห็น</td></tr><tr><td>๑.๓ อะไรเป็นเครื่องฉาบสัตว์ไว้ให้ติดอยู่?</td><td>- ตัณหา ฉาบทาจึงติดอยู่ในโลก</td></tr><tr><td>๑.๔ อะไรเป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก?</td><td>- ทุกข์ เป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก</td></tr><tr><td>๒. อะไรเป็นเครื่องห้ามความอยากอันไหลไปสู่อารมณ์ต่างๆ?</td><td>- สติ</td></tr><tr><td>และจะละได้เพราะธรรมอะไร?</td><td>- ปัญญา</td></tr><tr><td>๓. ปัญญา สติ นามรูป จะดับไป ณ ที่ใด?</td><td>- วิญญาณดับ ไปก่อน นามรูปจึงดับตาม</td></tr><tr><td>๔. อะไรคือความประพฤติของชนผู้มีธรรมอันได้เห็นแล้วและผู้ยังต้องศึกษาอยู่?</td><td>- ต้องไม่กำหนัดในกาม มีใจไม่ชุ่มมัว มีสติทุกอิริยาบถ</td></tr></table> ๒. ติสสมณเดยยมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ <table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. - ใครชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ ? - ความอยากของใครไม่มี? - ใครรู้อดีตและอนาคตด้วยปัญญาแล้วไม่ติดอยู่ในปัจจุบัน? - ใครเป็นมหายุทธ? - ใครล่วงความอยากอันผูกใจสัตว์โลก?</td><td>ภิกษุผู้สรวมในกาม ปราศจากความอยาก มีสติทุกเมื่อ ดับความกระวนกระวายเสียได้</td></tr></table> ๓. ปุณณมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ <table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. หมุ่มมนุษย์ในโลกนี้อาศัยอะไรจึงบูชายัญ บวงสรวงเทพยดา?</td><td>- มนุษย์เหล่านั้นอยากได้ของที่ตนปรารถนา อาศัยของที่มีชราทรุดโทรม จึงบูชายัญ</td></tr><tr><td>๒. หมุ่มมนุษย์เหล่านั้น ถ้าไม่ประมาทในยัญของตนจะข้ามพ้นชาติชราหรือไม่?</td><td>- การบูชายัญเป็นไปเพื่อมุ่งลาภ ยิ่งกำหนัดยินดีในภพ ดังนั้นจึงยังไม่อาจข้ามพ้นชาติชราไปได้</td></tr><tr><td>๓. เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครในเทวโลกและมนุษย์โลกข้ามพ้นชาติชราได้แล้ว?</td><td>- ผู้ใดไม่มีความอยาก เพราะเห็นธรรมที่ยิ่งและหย่อนในโลก ไม่มีกิเลส เรากล่าวผู้นั้นข้ามพ้นชาติชราได้</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. โลกคือหมุ่สัตว์		๑.๑ อะไรปิดบังไว้จึงหลง?	- อวิชชา ปิดบังไว้จึงหลงจึงมีดับอด	๑.๒ อะไรเป็นเหตุจึงไม่เห็น?	- ความอยาก + ความประมาท เป็นเหตุให้ไม่เห็น	๑.๓ อะไรเป็นเครื่องฉาบสัตว์ไว้ให้ติดอยู่?	- ตัณหา ฉาบทาจึงติดอยู่ในโลก	๑.๔ อะไรเป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก?	- ทุกข์ เป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก	๒. อะไรเป็นเครื่องห้ามความอยากอันไหลไปสู่อารมณ์ต่างๆ?	- สติ	และจะละได้เพราะธรรมอะไร?	- ปัญญา	๓. ปัญญา สติ นามรูป จะดับไป ณ ที่ใด?	- วิญญาณดับ ไปก่อน นามรูปจึงดับตาม	๔. อะไรคือความประพฤติของชนผู้มีธรรมอันได้เห็นแล้วและผู้ยังต้องศึกษาอยู่?	- ต้องไม่กำหนัดในกาม มีใจไม่ชุ่มมัว มีสติทุกอิริยาบถ	คำถาม	คำตอบ	๑. - ใครชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ ? - ความอยากของใครไม่มี? - ใครรู้อดีตและอนาคตด้วยปัญญาแล้วไม่ติดอยู่ในปัจจุบัน? - ใครเป็นมหายุทธ? - ใครล่วงความอยากอันผูกใจสัตว์โลก?	ภิกษุผู้สรวมในกาม ปราศจากความอยาก มีสติทุกเมื่อ ดับความกระวนกระวายเสียได้	คำถาม	คำตอบ	๑. หมุ่มมนุษย์ในโลกนี้อาศัยอะไรจึงบูชายัญ บวงสรวงเทพยดา?	- มนุษย์เหล่านั้นอยากได้ของที่ตนปรารถนา อาศัยของที่มีชราทรุดโทรม จึงบูชายัญ	๒. หมุ่มมนุษย์เหล่านั้น ถ้าไม่ประมาทในยัญของตนจะข้ามพ้นชาติชราหรือไม่?	- การบูชายัญเป็นไปเพื่อมุ่งลาภ ยิ่งกำหนัดยินดีในภพ ดังนั้นจึงยังไม่อาจข้ามพ้นชาติชราไปได้	๓. เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครในเทวโลกและมนุษย์โลกข้ามพ้นชาติชราได้แล้ว?	- ผู้ใดไม่มีความอยาก เพราะเห็นธรรมที่ยิ่งและหย่อนในโลก ไม่มีกิเลส เรากล่าวผู้นั้นข้ามพ้นชาติชราได้
คำถาม	คำตอบ																																	
๑. โลกคือหมุ่สัตว์																																		
๑.๑ อะไรปิดบังไว้จึงหลง?	- อวิชชา ปิดบังไว้จึงหลงจึงมีดับอด																																	
๑.๒ อะไรเป็นเหตุจึงไม่เห็น?	- ความอยาก + ความประมาท เป็นเหตุให้ไม่เห็น																																	
๑.๓ อะไรเป็นเครื่องฉาบสัตว์ไว้ให้ติดอยู่?	- ตัณหา ฉาบทาจึงติดอยู่ในโลก																																	
๑.๔ อะไรเป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก?	- ทุกข์ เป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก																																	
๒. อะไรเป็นเครื่องห้ามความอยากอันไหลไปสู่อารมณ์ต่างๆ?	- สติ																																	
และจะละได้เพราะธรรมอะไร?	- ปัญญา																																	
๓. ปัญญา สติ นามรูป จะดับไป ณ ที่ใด?	- วิญญาณดับ ไปก่อน นามรูปจึงดับตาม																																	
๔. อะไรคือความประพฤติของชนผู้มีธรรมอันได้เห็นแล้วและผู้ยังต้องศึกษาอยู่?	- ต้องไม่กำหนัดในกาม มีใจไม่ชุ่มมัว มีสติทุกอิริยาบถ																																	
คำถาม	คำตอบ																																	
๑. - ใครชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ ? - ความอยากของใครไม่มี? - ใครรู้อดีตและอนาคตด้วยปัญญาแล้วไม่ติดอยู่ในปัจจุบัน? - ใครเป็นมหายุทธ? - ใครล่วงความอยากอันผูกใจสัตว์โลก?	ภิกษุผู้สรวมในกาม ปราศจากความอยาก มีสติทุกเมื่อ ดับความกระวนกระวายเสียได้																																	
คำถาม	คำตอบ																																	
๑. หมุ่มมนุษย์ในโลกนี้อาศัยอะไรจึงบูชายัญ บวงสรวงเทพยดา?	- มนุษย์เหล่านั้นอยากได้ของที่ตนปรารถนา อาศัยของที่มีชราทรุดโทรม จึงบูชายัญ																																	
๒. หมุ่มมนุษย์เหล่านั้น ถ้าไม่ประมาทในยัญของตนจะข้ามพ้นชาติชราหรือไม่?	- การบูชายัญเป็นไปเพื่อมุ่งลาภ ยิ่งกำหนัดยินดีในภพ ดังนั้นจึงยังไม่อาจข้ามพ้นชาติชราไปได้																																	
๓. เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครในเทวโลกและมนุษย์โลกข้ามพ้นชาติชราได้แล้ว?	- ผู้ใดไม่มีความอยาก เพราะเห็นธรรมที่ยิ่งและหย่อนในโลก ไม่มีกิเลส เรากล่าวผู้นั้นข้ามพ้นชาติชราได้																																	

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ	
พรรษาที่ ๒-๓	ป่าสาณเจตีย์	ทรงพยากรณ์ปัญหาแก่ศิษย์พรหมณ์พาวรี(ต่อ)	
		๔. เมตตคฺคมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. ทุกขในโลกนี้มีมาแต่อะไร? ๒. ผู้มีปัญญาย่อมข้ามพ้นห้วงทะเลใหญ่ คือ ขาดิ ขรา โศก พิลิราพันได้อย่างไร?	- มีอุปธิ คือ กรรมและกิเลสเป็นเหตุ - ด้วยบรรเทาความเพิลิตเพิลิน ความยึดมั่นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเสีย วิญญานของท่านจะหลุดพ้นจากภพ มีสติ และละความยึดมั่นในอดีตเสียได้ จะละทุกข(ขาดิ ขรา โศก) ในโลกนี้ได้
		๕. รัตนคฺคมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. อะไรคือข้อปฏิบัติในการดับกิเลสของตน? ๒. ขอพระองค์จงเปลื้องข้อสงสัยนี้เถิด	- จงมีปัญญา สติ ทำความเพียรในพุทธศาสนา - เราเปลื้องใครๆจากความสงสัยไม่ได้ เมื่อท่านรู้ธรรมอันประเสริฐ ก็ข้ามพ้นห้วงทะเลใหญ่ คือ กิเลส ได้เอง
		๓. ขอพระองค์จงแสดงธรรมอันสัจจจากกิเลสที่ข้าพเจ้าควรรู้ สอนให้ข้าพเจ้าเป็นคนโปรงระงับกิเลสเสียได้ ไม่อาศัยสิ่งใดเทียมอยู่ในโลกนี้	- ถ้าท่านรู้ว่าการอยากในอดีต ปัจจุบัน อนาคต เป็นเหตุให้ติดอยู่ในโลก จงละความอยากนั้นเสีย อันเป็นเหตุให้เกิดในภพน้อยใหญ่
		๖. อุปสัณณคฺคมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. อะไรคืออารมณ์ที่หน่วงเหนี่ยวให้ข้ามห้วงได้	- ท่านจงเป็นผู้มีสติเพ่งอาภิกขุญญาตนตมาม ข้ามห้วงเสียเถิด ท่านจงละกิเลส เว้นความสงสัย เห็นธรรมที่สิ้นไปแห่งตัณหาให้ปรากฏชัดทั้งกลางวันและกลางคืน
		๒. ผู้ปราศจากความกำหนัดในกาม อาศัยอาภิกขุญญาตนตมาม น้อมใจไปในนิมิตนั้น ผู้ที่ตั้งอยู่ในนิมิตนั้นไม่เสื่อมเลยได้หรือไม่?	- ได้
		๓. ถ้าผู้ที่ไม่เสื่อมจากนิมิตแล้วไซ้ร้ เขาจะยังอยู่ในนิมิตนั้นหรือดับขันธปรินิพพาน? วิญญานของคนเช่นนั้นจะเป็นฉันท?	- ท่านผู้รู้พ้นแล้วจากกองนามรูปย่อมดับสิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ คือ ดับพร้อมกิเลสและขันธ ไม่ต้องไปเกิดเป็นอะไรอีก เหมือนไฟที่กำลงลมเป่าดับ ไม่รู้ว่าดับไปในทิศใดละนั้น
		๔. ท่านผู้ดับแล้ว หรือเป็นแต่ไม่มีตัวหรือตั้งอยู่ยังยืนหาอันตรายไม่ได้?	- เมื่อผู้ดับขันธธรรมทั้งหลายมีขันธเป็นเหตุได้หมด ย่อมตัดทางแห่งการเกิดเป็นอะไรๆได้หมด
		๗. นินทมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. ชนทั้งหลายกล่าวว่ามุนีมีอยู่ในโลก ข้อนี้เป็นเช่นไร?	- มุนี คือ ผู้ทำตนให้ปราศจากกองกิเลส
		๒. สมณพรหมณ์บางพวก กล่าวความบริสุทธิ์ด้วยการเห็น ฟัง ศิลพรต ฯลฯ วิธีนั้นสามารถข้ามพ้นขาดิ ขราได้หรือไม่?	- ไม่ได้
		๓. ถ้าเช่นนั้น ใครสามารถข้ามพ้นขาดิ ขราได้?	- สมณพรหมณ์ผู้ละอารมณ์ที่ได้เห็น-ฟัง-รู้-ศิลปพรตทั้งหมด กำหนดรู้ตัณหาว่าเป็นโทษควรละ เป็นผู้หาอาสวะมิได้ ข้ามพ้นได้แล้ว
		๘. เหมกมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. ...ขอพระองค์ทรงบอกธรรมเป็นเหตุถอนตัณหา	- ชนเหล่าใดรู้นิพพานว่าเป็นที่บรรเทาความกำหนัดในอารมณ์เป็นที่รักแล้ว มีสติ ดับกิเลสได้แล้ว ชนเหล่านั้นล่วงตัณหาอันให้ติดอยู่ในโลกได้
		๙. โตทยมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์	
		คำถาม	คำตอบ
		๑. ผู้ใดไม่มีกาม-ตัณหา-ความสงสัย ความพ้นของผู้เป็นเช่นไร?	- ความพ้นที่ไม่แปรผันเป็นอันอื่นอีก
		๒. ผู้ที่มีความหวังความทะเยอทะยานหรือไม่? เป็นคนมีปัญญาแท้หรือเป็นคนก่อตัณหาและทิวฏฐิด้วยปัญญา? มุนีเป็นอย่างไร?	- ไม่มี - เป็นคนมีปัญญาแท้ ไม่ก่อตัณหาและทิวฏฐิ - มุนี คือ ผู้ไม่มีกังวล ไม่ติดอยู่ในกามภพ

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ								
พรรษาที่ ๒-๓	ป่าสาณเจตีย์	ทรงพยากรณ์ปัญหาแก่ศิษย์พรหมณ์พาวรี(ต่อ)								
	มคธรัฐ	๑๐. กัมปมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมที่เป็นที่พึงของชนผู้อันขรามรณะล่อมอยู่ ดุจเกาะเป็นที่พำนักของชนกลางสาครอย่าให้เกิดทุกข์ได้อีก</td><td>- นิพพาน เป็นดุจเกาะ คนรู้แล้วเป็นคนมีสติ เห็นธรรมแล้วดับกิเลสได้แล้ว คนนั้นแลไม่ต้องอยู่ในอำนาจของมาร ไม่ต้องเดินตามทางของมาร</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมที่เป็นที่พึงของชนผู้อันขรามรณะล่อมอยู่ ดุจเกาะเป็นที่พำนักของชนกลางสาครอย่าให้เกิดทุกข์ได้อีก	- นิพพาน เป็นดุจเกาะ คนรู้แล้วเป็นคนมีสติ เห็นธรรมแล้วดับกิเลสได้แล้ว คนนั้นแลไม่ต้องอยู่ในอำนาจของมาร ไม่ต้องเดินตามทางของมาร				
คำถาม	คำตอบ									
๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมที่เป็นที่พึงของชนผู้อันขรามรณะล่อมอยู่ ดุจเกาะเป็นที่พำนักของชนกลางสาครอย่าให้เกิดทุกข์ได้อีก	- นิพพาน เป็นดุจเกาะ คนรู้แล้วเป็นคนมีสติ เห็นธรรมแล้วดับกิเลสได้แล้ว คนนั้นแลไม่ต้องอยู่ในอำนาจของมาร ไม่ต้องเดินตามทางของมาร									
		๑๑. ชตุกัณเณิมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้</td><td>- ท่านจงละความกำหนัดในกามเสีย ละกิเลสให้สิ้น ละเครื่องกังวลที่ยึดไว้ด้วยตัณหา ละทัญญูมานะเป็นคนสงบ ระงับกังวลได้ ปราศจากอาสวะ</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ท่านจงละความกำหนัดในกามเสีย ละกิเลสให้สิ้น ละเครื่องกังวลที่ยึดไว้ด้วยตัณหา ละทัญญูมานะเป็นคนสงบ ระงับกังวลได้ ปราศจากอาสวะ				
คำถาม	คำตอบ									
๑. ขอพระองค์ตรัสบอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ท่านจงละความกำหนัดในกามเสีย ละกิเลสให้สิ้น ละเครื่องกังวลที่ยึดไว้ด้วยตัณหา ละทัญญูมานะเป็นคนสงบ ระงับกังวลได้ ปราศจากอาสวะ									
		๑๒. ภทราฐมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. หมู่ชนที่มาจากที่ต่างๆ เพื่อฟังพระโอวาทขอพระองค์จงแก้ปัญหามาเพื่อชนเหล่านั้นเถิด</td><td>- หมู่ชนเหล่านั้น ควรละตัณหาที่เป็นเหตุถือมั่นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ให้สิ้น เพราะเขาเหล่านั้นยึดมั่นถือมั่นสิ่งต่างๆในโลก มารยอมติดตามเขาได้ด้วยสิ่งนั้นๆเป็นเหตุ ภิกษุเห็นดังนี้แล้วพึงเป็นคนมีสติ ไม่ถือมั่นไม่กังวลในโลก</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. หมู่ชนที่มาจากที่ต่างๆ เพื่อฟังพระโอวาทขอพระองค์จงแก้ปัญหามาเพื่อชนเหล่านั้นเถิด	- หมู่ชนเหล่านั้น ควรละตัณหาที่เป็นเหตุถือมั่นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ให้สิ้น เพราะเขาเหล่านั้นยึดมั่นถือมั่นสิ่งต่างๆในโลก มารยอมติดตามเขาได้ด้วยสิ่งนั้นๆเป็นเหตุ ภิกษุเห็นดังนี้แล้วพึงเป็นคนมีสติ ไม่ถือมั่นไม่กังวลในโลก				
คำถาม	คำตอบ									
๑. หมู่ชนที่มาจากที่ต่างๆ เพื่อฟังพระโอวาทขอพระองค์จงแก้ปัญหามาเพื่อชนเหล่านั้นเถิด	- หมู่ชนเหล่านั้น ควรละตัณหาที่เป็นเหตุถือมั่นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ให้สิ้น เพราะเขาเหล่านั้นยึดมั่นถือมั่นสิ่งต่างๆในโลก มารยอมติดตามเขาได้ด้วยสิ่งนั้นๆเป็นเหตุ ภิกษุเห็นดังนี้แล้วพึงเป็นคนมีสติ ไม่ถือมั่นไม่กังวลในโลก									
		๑๓. อุทยมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. ขอพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องพ้นจากกิเลสที่ เป็นเครื่องพ่นอวิชาเสีย</td><td>- ธรรมเป็นเครื่องละความพอใจในกามและโทมนัส เป็นเครื่องบรรเทาความง่วง เป็นเครื่องห้ามความรำคาญ มีอุเบกขากับสติเป็นธรรมบริสุทธิ มีความตรึกประกอบด้วยธรรมเป็นเบื้องหน้าว่า นี่เป็นธรรมเครื่องพ้นกิเลส และทำลายอวิชาได้</td></tr><tr><td>๒. โลกมีอะไรผูกไว้? อะไรเป็นเครื่องสัญจรของโลก กล่าวว่ "นิพพาน" เพราะละอะไรได้?</td><td>- โลกมีความเพลิดเพลินผูกพันไว้ - ความตรึกเป็นเครื่องสัญจรของโลก - เพราะละตัณหาเสียได้</td></tr><tr><td>๓. เมื่อบุคคลระลึกถึงอย่างไร วิญญานจึงดับ?</td><td>- เมื่อบุคคลไม่เพลิดเพลินในเจตนาทั้งภายในและภายนอก มีสติระลึกอย่างนี้ วิญญานจึงดับ</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. ขอพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องพ้นจากกิเลสที่ เป็นเครื่องพ่นอวิชาเสีย	- ธรรมเป็นเครื่องละความพอใจในกามและโทมนัส เป็นเครื่องบรรเทาความง่วง เป็นเครื่องห้ามความรำคาญ มีอุเบกขากับสติเป็นธรรมบริสุทธิ มีความตรึกประกอบด้วยธรรมเป็นเบื้องหน้าว่า นี่เป็นธรรมเครื่องพ้นกิเลส และทำลายอวิชาได้	๒. โลกมีอะไรผูกไว้? อะไรเป็นเครื่องสัญจรของโลก กล่าวว่ "นิพพาน" เพราะละอะไรได้?	- โลกมีความเพลิดเพลินผูกพันไว้ - ความตรึกเป็นเครื่องสัญจรของโลก - เพราะละตัณหาเสียได้	๓. เมื่อบุคคลระลึกถึงอย่างไร วิญญานจึงดับ?	- เมื่อบุคคลไม่เพลิดเพลินในเจตนาทั้งภายในและภายนอก มีสติระลึกอย่างนี้ วิญญานจึงดับ
คำถาม	คำตอบ									
๑. ขอพระองค์ทรงแสดงธรรมเป็นเครื่องพ้นจากกิเลสที่ เป็นเครื่องพ่นอวิชาเสีย	- ธรรมเป็นเครื่องละความพอใจในกามและโทมนัส เป็นเครื่องบรรเทาความง่วง เป็นเครื่องห้ามความรำคาญ มีอุเบกขากับสติเป็นธรรมบริสุทธิ มีความตรึกประกอบด้วยธรรมเป็นเบื้องหน้าว่า นี่เป็นธรรมเครื่องพ้นกิเลส และทำลายอวิชาได้									
๒. โลกมีอะไรผูกไว้? อะไรเป็นเครื่องสัญจรของโลก กล่าวว่ "นิพพาน" เพราะละอะไรได้?	- โลกมีความเพลิดเพลินผูกพันไว้ - ความตรึกเป็นเครื่องสัญจรของโลก - เพราะละตัณหาเสียได้									
๓. เมื่อบุคคลระลึกถึงอย่างไร วิญญานจึงดับ?	- เมื่อบุคคลไม่เพลิดเพลินในเจตนาทั้งภายในและภายนอก มีสติระลึกอย่างนี้ วิญญานจึงดับ									
		๑๔. โปสาลมาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. ผู้บรรลุอาภิญญายุตนะแล้วควรทำอย่างไรต่อไป?</td><td>- ลำดับนั้นย่อมพิจารณาเห็นธรรมอันเกิดพร้อมกันญาณนั้นแจ้งชัด โดยลักษณะ ๓ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอัตตา ข้อนี้เป็นญาณอันต้องแท้ของพราหมณ์เช่นนั้น ผู้มีพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. ผู้บรรลุอาภิญญายุตนะแล้วควรทำอย่างไรต่อไป?	- ลำดับนั้นย่อมพิจารณาเห็นธรรมอันเกิดพร้อมกันญาณนั้นแจ้งชัด โดยลักษณะ ๓ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอัตตา ข้อนี้เป็นญาณอันต้องแท้ของพราหมณ์เช่นนั้น ผู้มีพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว				
คำถาม	คำตอบ									
๑. ผู้บรรลุอาภิญญายุตนะแล้วควรทำอย่างไรต่อไป?	- ลำดับนั้นย่อมพิจารณาเห็นธรรมอันเกิดพร้อมกันญาณนั้นแจ้งชัด โดยลักษณะ ๓ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอัตตา ข้อนี้เป็นญาณอันต้องแท้ของพราหมณ์เช่นนั้น ผู้มีพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว									
		๑๕. โมฆราชมาณพ : เป็นผู้มีความทิฎฐิถือว่าตนมีปัญญามาก พระศาสดาจึงให้ถามเป็นคนที่ ๑๕ แต่เมื่อจบคำพยากรณ์ก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. ข้าพระองค์จะพิจารณาเห็นโลกอย่างไร? มัจจราชคือความตายจึงไม่แลเห็น (จะไม่ตามทัน)</td><td>- ท่านจงเป็นคนมีสติพิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นตัวตนของเราเสีย ท่านจะข้ามพ้นมัจจราชเสียได้</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. ข้าพระองค์จะพิจารณาเห็นโลกอย่างไร? มัจจราชคือความตายจึงไม่แลเห็น (จะไม่ตามทัน)	- ท่านจงเป็นคนมีสติพิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นตัวตนของเราเสีย ท่านจะข้ามพ้นมัจจราชเสียได้				
คำถาม	คำตอบ									
๑. ข้าพระองค์จะพิจารณาเห็นโลกอย่างไร? มัจจราชคือความตายจึงไม่แลเห็น (จะไม่ตามทัน)	- ท่านจงเป็นคนมีสติพิจารณาเห็นโลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นตัวตนของเราเสีย ท่านจะข้ามพ้นมัจจราชเสียได้									
		๑๖. ปิงคิยาณพ : เมื่อจบคำพยากรณ์สำเร็จเพียงโสดาปัตติผล เพราะมีว่แต่สงสัยคิดถึงอาจารย์เมื่ออุปสมบทแล้วได้กลับไปแจ้งข่าวและแสดงธรรมแก่ปัญหา ๑๖ ข้อนั้นให้อาจารย์ฟังภายหลังได้ฟังโอวาทที่พระศาสดาทรงสั่งสอน จึงสำเร็จเป็นพระอรหันต์								
		<table><tr><th>คำถาม</th><th>คำตอบ</th></tr><tr><td>๑. อ้าความแก่ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้</td><td>- ผู้ประมาทย่อมเดือดร้อนเพราะรูปเป็นเหตุ จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละความพอใจในรูปเสีย</td></tr><tr><td>๒. อ้าญาณไปในทิศต่างๆของพุทธองค์ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้</td><td>- ผู้มีตัณหาครอบงำย่อมเดือดร้อน จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละตัณหาเสีย จะได้ไม่เกิดอีก</td></tr></table>	คำถาม	คำตอบ	๑. อ้าความแก่ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ผู้ประมาทย่อมเดือดร้อนเพราะรูปเป็นเหตุ จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละความพอใจในรูปเสีย	๒. อ้าญาณไปในทิศต่างๆของพุทธองค์ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ผู้มีตัณหาครอบงำย่อมเดือดร้อน จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละตัณหาเสีย จะได้ไม่เกิดอีก		
คำถาม	คำตอบ									
๑. อ้าความแก่ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ผู้ประมาทย่อมเดือดร้อนเพราะรูปเป็นเหตุ จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละความพอใจในรูปเสีย									
๒. อ้าญาณไปในทิศต่างๆของพุทธองค์ แล้วขอพระองค์บอกธรรมเป็นเครื่องละชาติขราในอัตภาพนี้	- ผู้มีตัณหาครอบงำย่อมเดือดร้อน จงเป็นผู้ไม่ประมาท และละตัณหาเสีย จะได้ไม่เกิดอีก									

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
พรรษาที่ ๒-๓	พระเวฬุวัน	พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ - ชาวการตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระพุทธเจ้าได้แพร่กระจายถึงพระกรรมของพระเจ้าสุทโธทนะ ทรงส่งทูตมาทูลเชิญเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ แต่คณะทูตทั้งหมดไม่กลับมา ครึ่งสุดท้ายทรงส่ง "กาฬทายีอำมาตย์" พร้อมบริวารไปทูลเชิญเสด็จ ทั้งหมดได้ฟังธรรมแล้วบรรลุอรหัตผลและบวช - เมื่อเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์ทรงประทับอยู่ที่ "นิโครธาราม"
	กรุงกบิลพัสดุ์	นันทกุมารออกบวช : - นันทกุมาร บวชในวันอาวาหวิวาหมงคลภิเษกกับนางชนบทกัลยาณี บวชด้วยไม่เต็มใจ แต่เพราะเคารพและเกรงใจในพระบรมศาสดามาก จึงยอมบวช - เมื่อบวชแล้วคิดถึงแต่นางชนบทกัลยาณี พระพุทธองค์จึงใช้อุบายพาชมหญิงงามในที่ต่างๆ ภายหลังท่านเห็นว่าความรักไม่มีที่สิ้นสุด จึงบรรเทาเสียได้ เป็นผู้ไม่ประมาทบำเพ็ญเพียรไม่นานก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผล
	กรุงกบิลพัสดุ์	ราหุลกุมารออกบวชเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา : - ในวันที่ ๗ นับแต่ที่มากรุงกบิลพัสดุ์ พระนางยโสธรา(พิมพา) ทรงส่งพระราหุลไปทูลขอราชสมบัติ ฝ่ายพระบรมศาสดาทรงพระดำริว่า บรรดาสมบัติทั้งปวงเป็นของตามวิญญู ไม่มั่นคงถาวรเหมือนอริยทรัพย์ จึงรับสั่งให้ พระสารีบุตรบวชราหุลกุมารเป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา ด้วยการรับไตรสรณคมน์ - พระเจ้าสุทโธทนะทูลขอให้งดบวชแก่กุลบุตรที่มารดาบิดาไม่อนุญาต
สวนมะม่วง กรุงราชคฤห์		- ราหุลวาท : พระบรมศาสดามักอบรมพระราหุลเสมอ มี ๒ ข้อ ๑. ไม่พูดเท็จแม้เพื่อจะหัวเราะเล่น ๒. พิจารณาปัจจุเวกขณะ คือ การชำระกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ - พระราหุลได้บรรลุอรหัตตผล หลังอุปสมบทแล้ว ด้วยพระธรรมเทศนาเรื่องรูปกัมมัฏฐาน - พระศาสดาทรงสรรเสริญพระหุลว่า "เป็นเลิศทางผู้ใดในการศึกษาธรรมวินัย"
อนุปิยอัมพวัน ของมัลลกะศตริย์ นอกกรุงกบิลพัสดุ์		การออกบวชของศากยราชกุมารทั้ง ๖ ๑. อนุรุทธะ ๒. ภัททิยะ ๓. อานันทะ ๔. ภัคค ๕. กิมพิละ ๖. เทวทัต(เจ้าโกลิยะ) ๗. อุบลี(เป็นภษามาลา) - ทั้งหมดพร้อมใจกันไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ อนุปิยนิคม ทูลขอบวชโดยให้อุบลีบวชก่อน เป็นการละมานะของตน ๑. พระอุบลี : ได้ฟังกัมมัฏฐานจากพระศาสดา บำเพ็ญเพียรไม่นานก็สำเร็จอรหัตผลเป็นองค์แรก - เป็นเลิศด้านผู้ทรงพระวินัย ท่านเป็นผู้วิสัยนาพระวินัย คราวทำปฐมสังคายนา ๒. พระภัททิยะ : ได้บรรลุอรหัตตผลในพรรษาที่บวช มักเปล่งอุทานว่า "สุขหนอ" ๓. พระอนุรุทธะ : ได้บรรลุอรหัตตผลในเวลาไม่นานเช่นกัน - เป็นเลิศด้านทิพยจักขุ - ท่านตรึงถึงธรรมวินัย = มหาปริสวิตก ๘ ประการ มีเนื้อความโดยย่อว่า ๑. ธรรมนี้ของ ผู้มีสมาธิปรารถนาน้อย ไม่ใชของ ผู้มีสมาธิปรารถนาใหญ่ ๒. ผู้สันโดษ ๓. ผู้สัจ ๔. ผู้ปรารถนาความเพียร ๕. ผู้มีสติมั่นคง ๖. ผู้มีใจตั้งมั่น ๗. ผู้มีปัญญา ๘. ผู้ยินดีในธรรมที่ไม่เป็นข้า (ข้อ ๘ เป็นข้อที่พระพุทธองค์เพิ่มเติมขึ้น จาก ๗ ข้อที่ท่านตรึง) ๔. พระอานันท : บรรลุโสดาปัตติผล เพราะฟังโอวาทของพระปณณมานันทนิมิต - ก่อนรับตำแหน่งเป็นอุปัฏฐากพระบรมศาสดา ท่านทูลขอพร ๘ ประการ คือ ๑. อย่าประทานจีวรอันประณีตแก่ข้าพระพุทธเจ้า ๒. อย่าประทานบิณฑบาตอันประณีตแก่ข้าพระพุทธเจ้า ๓. อย่าโปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าอยู่ในที่ประทับของพระองค์ ๔. อย่าทรงพาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์ ๕. จงเสด็จไปสู่ที่นิมนต์ ที่ข้าพระองค์รับนิมนต์ไว้ ๖. ให้ข้าพระองค์พาบริษัชซึ่งมาเฝ้าแต่ที่ไกล เข้าเฝ้าได้ทันที ๗. ถ้าความสงสัยของข้าพระองค์เกิดขึ้นเมื่อใด ขอให้ข้าเฝ้าทูลถามได้เมื่อนั้น ๘. ถ้าพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาเรื่องใดในที่ลับหลังข้าพระองค์ ขอทรงตรัสบอกธรรมเทศนาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์ด้วย - เป็นเลิศด้านผู้เป็นพหูสูต มีสติ มีคต มีจิต มีจิต มีความเพียร และเป็นยอดอุปัฏฐาก ๕. พระภัคค และ พระกิมพิละ : ได้บำเพ็ญเพียรในวิปัสสนาแล้วสำเร็จเป็นอรหัต ๖. พระเทวทัต : ได้บรรลุเพียงโลกีย์ฤทธิ์เท่านั้น ภายหลังถูกลาภสักการะครอบงำจิต ประพฤติผิดพระธรรมวินัย จนเป็นข้าศึกต่อพระพุทธศาสนา

หลังตรัสรู้	สถานที่	เหตุการณ์สำคัญ
พรรษาที่ ๓-๔	เขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์	พระโสมโกฬิวิสะออกบวช : - ฤๅษีชื่อ "โสมโกฬิวิสะ" เมื่อฟังธรรมแล้วก็เห็นว่า "ผู้ครองเรือนไม่อาจประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยสิ้นเชิงได้" จึงขออุปสมบท พระพุทธองค์ทรงอนุญาต - ครั้นบวชแล้วทำความเพียรเกินขนาด เดินจงกรมจนเท้าแตกก็ไม่บรรลุนิพพานใดๆ พระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องนั้นจึงเสด็จมาตรัสสอนให้ทำความเพียรสายกลาง เปรียบเทียบด้วยสายพิณสามสาย แล้วสรุปว่าความเพียรที่ปรารถนาเกินขนาดย่อมเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน หากย่อหย่อนเกินไปก็เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ทรงสอนให้ทราบความที่อินทรีย์ต้องเป็นของเสมอกัน คือ ศรัทธากับปัญญา ความเพียรกับสมาธิ ต้องพอดีๆ กันให้ตลอด - เมื่อสำเร็จอรหัตผลแล้วพระโสมโกฬิวิสะได้พยากรณ์พระอรหันต์ มีเนื้อความดังนี้ ภิกษุผู้รหันต์นั้นน้อมไปแล้วในคน ๖ สถาน คือ ๑. น้อมไปแล้วในบรรพชาออกไปจากกาม ๒. น้อมไปแล้วในที่สงัด ๓. น้อมไปในความสรวลไม่เบียดเบียน ๔. น้อมไปในความสิ้นแห่งความถือมั่น ๕. น้อมไปในความสิ้นไปแห่งความอยาก ๖. น้อมไปในความไม่หลง - ท่านเป็นเลิศกว่าภิกษุอื่นในด้านปรารภความเพียร
	ถลลโกฏฐิตนิคม แคว้นกुरु	พระรัฐบาลเถระ : - "รัฐบาล" บุตรแห่งหัวหน้านิคมนั้น เมื่อฟังธรรมจากพระบรมศาสดาเกิดความเลื่อมใส ขอบวช แต่พระพุทธองค์รับสั่งให้ขออนุญาตมารดาบิดาเสียก่อน บิดามารดาท่านไม่อนุญาต ท่านจึงใช้อุบายอดอาหารประท้วง จนได้อุปสมบทในที่สุด - ท่านตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เมื่อบวชแล้วเจริญวิปัสสนาไม่เกิ่นครั้นเดือนก็ได้บรรลุพระอรหันต์ - ท่านกลับไปโปรดมารดาบิดาที่บ้านเดิม และพักอยู่ในพระราชอุทยานของพระเจ้าโกรัพยะ ชื่อ "มิดจิววัน" พระเจ้าโกรัพยะตรัสถามถึงเหตุที่ทำให้ท่านออกบวช ท่านแสดงธรรมเทศ ๔ ข้อ ดังนี้ ธรรมเทศ ๔ (ธรรมที่แสดงขึ้นเป็นหัวข้อ) ๑. โลกคือหมุ่สัตว์ อันชราเป็นผู้นำเข้าไปใกล้(ความตาย) ไม่ยั่งยืน → (ความแก่) ๒. โลกคือหมุ่สัตว์ ไม่มีผู้ป้องกัน ไม่เป็นใหญ่เฉพาะตน → (ความเจ็บ) ๓. โลกคือหมุ่สัตว์ ไม่มีอะไรเป็นของของตน จำต้องละทิ้งสิ่งทั้งปวงไป → (ความสิ้นโรคทรัพย์) ๔. โลกคือหมุ่สัตว์ พร่องอยู่เป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสแห่งตัณหา → (ความสิ้นญาติ)
พรรษาที่ ๕	ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ใกล้กรุงเวสาลี (ของพระเจ้าลิฉฐวี)	กำเนิดภิกษุณี : - "พระนางมหาปชาบดีโคตมี" ทูลขอให้ผู้หญิงได้บวช ครั้งแรกที่นิโครธาราม แต่ไม่สำเร็จ ครั้งต่อมาที่ภูฏาคาร ป่ามหาวัน สำเร็จเพราะพระอานนท์ช่วยกราบทูล - พระพุทธองค์ทรงประทานครุธรรม ๘ ประการ เป็นอุปสัมปทาของนางภิกษุณี ครุธรรม ๘ ประการ ๑. นางภิกษุณีแม้อายุได้ ๑๐๐ ปี ต้องทำการกราบไหว้ ลูกต้อนรับ ประนมมือ และทำสมาธิกรรมอันสมควรอื่นๆ แก่ภิกษุแม้อายุได้ในวันนั้น ๒. ภิกษุณีอย่าพึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ๓. ภิกษุณีต้องหวั่นธรรม ๒ ประการ คือ ๑. ถ้ามวันอุโบสถ ๒. เข้าไปฟังคำสอนจากภิกษุสงฆ์ทุกทั้งเดือน ๔. ภิกษุณีอยู่จำพรรษาแล้ว ต้องปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถานทั้ง ๓ คือ ๑. โดยได้เห็น ๒. โดยได้ยิน ๓. โดยรังเกียจ ๕. ภิกษุณีต้องอาบัติหนักแล้ว ต้องประพฤตินิมนต์ในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ปักษหนึ่ง (๑๕ วัน) ๖. ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เพื่อนางสิขมานาผู้ศึกษาธรรม ๖ ประการ (ตั้งแต่ปาณาติปาตา เวรมณี ถึง วิกาลโภชนา เวรมณี) ครบ ๒ ปี ๗. ภิกษุณีอย่าพึงตำ อย่าย่าพืดเพี้ยภิกษุด้วยอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามไม่ให้ภิกษุณีว่ากล่าวภิกษุ อนุญาตให้ภิกษุว่ากล่าวภิกษุณี (ฝ่ายเดียว) - เงื่อนไขการบรรพชาสามเณรี และอุปสมบทนางภิกษุณี - ทรงอนุญาตให้ภิกษุณีบวชภุมาริที่มีอายุไม่ครบอุปสมบทเป็น "สามเณรี" - เมื่อสามเณรีนั้นมีอายุจนจะอุปสมบทได้รับสิกขาสมมติจากภิกษุณีสงฆ์รับสิกขาบท ๖ ประการเป็น "นางสิขมานา" จนครบ ๒ ปีก่อนจึงอุปสมบทได้ ห้ามขาดสิกขาบทแม้สักข้อ หากขาดต้องตั้งต้นรักษาใหม่ (กวตขันกว่าสิกขาบท ๔ ของสามเณรี)

ปฐมสมโพธิกถา

ของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

ความแตกต่างระหว่างพุทธประวัติกับปฐมสมโพธิ : พุทธประวัติมุ่งตำนาน แต่ปฐมสมโพธิมุ่งอภินิหาร

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้อุดมด้วยพระคุณสมบัติอันพิเศษ อันเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาและเลื่อมใสของบัณฑิตชน = **สัมปทาคุณ ๓** คือ

๑. เหตุสัมปทา : คุณสมบัติพิเศษ

๑.๑ พระกรุณาในหมู่สัตว์ไม่มีประมาณ

๑.๒ พระโพธิญาณพุทธการกบารมีธรรม ที่ได้ทรงบำเพ็ญมาโดยลำดับจนเป็นปรมัตถบารมี

๒. ผลสัมปทา : ทรงถึงพร้อมด้วย ผลสัมปทามี ๔ ประการ คือ

๒.๑ รูปราย = ลักษณะมหาบุรุษ

๒.๒ อานภาพ

๒.๓ ปหานะ (การละกิเลส)

๒.๔ ญาณ (ญาณที่หยั่งรู้ประจักษ์ชัด)

๓. สัตตการสัมปทา : ทรงบำเพ็ญอุปการะแก่สัตว์ด้วยประโยชน์และอภัยอันบริสุทธิ์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้มิ่งมงคลสมัยพิเศษ วันเดียวกัน ในวิสาขปุรณมี ดิถีเพ็ญพระจันทร์เสวยวิสาขนักขัตฤกษ์เป็นมหามงคลกาล

๑. วันประสูติจากมาตคัพโภทร

๒. วันตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

๓. วันเสด็จดับขันธปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้อุทิศสาหัสสั่งสอนสัตว์ให้ดำเนินตามข้อปฏิบัติหนทางแห่งประโยชน์สุข ๓ คือ

๑. ประโยชน์ชาตินี้ ๒. ประโยชน์ชาติหน้า (สุคติโลกสวรรค์)

๓. ประโยชน์อย่างยิ่ง (นิพพาน)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงบัญญัติวินัยในสังฆธรรมทั้ง ๓ ประการ คือ

๑. ปรียัติ

๒. ปฏิบัติ

๓. ปฏิเวธ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ปรินิพพานนานแล้ว ยังปรากฏด้วย

๑. รูปราย คือ พระบรมสารีริกธาตุ

๒. ธรรมกาย คือ พระธรรมคำสั่งสอนที่ทรงทิ้งไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาปฏิบัติตามสืบไป

ความเกิดของพระพุทธเจ้าทั้งหลายมิได้ยาก

กัณฑ์ที่ ๑

ชาตีกถา

พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายเกิดขึ้นในกสิยค

- พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาศัย **"เหตุสัมปทา"** จึงเสด็จอุบัติขึ้นในหมู่ชนชาวอริยะ ณ มัชฌิมชนบท
- พระองค์เป็นกษัตริย์โดยพระชาติ
- เป็นโคตมโดยพระโคตร
- เป็นโอรสแห่งศากยกษัตริย์
- ทรงเสด็จออกบรรพชาจากศากยตระกูล ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพราะอาศัย
- อาศัยความพยายามและความเพียรอันชอบ
- มนสิการกระทำในจิตโดยชอบแล้ว

พวกฤาษีแต่ตำราหาปรีสลักษณะ

- คัมภีร์พยากรณ์หาปรีสลักษณะ เป็นตำราเก่าแก่กว่าพันปี ถาษีทั้งหลายที่เป็นต้นเดิมแห่งพวกพราหมณ์ ร้อยกรองไว้
- คัมภีร์พยากรณ์หาปรีสลักษณะ : **แสดงมหาปรีสลักษณะ ๓๒ และอนพยัญชนะ ๘๐** ของพระมหาบุรุษ
- ผู้รุ่มนตมหาปรีสลักษณะพยากรณ์ศาสตร์ พยากรณ์คดีว่ามี ๒ อย่างเท่านั้น คือ

๑. ถ้าทรงอยู่ครองขราวาสจะได้เป็น **"พระเจ้าจักรพรรดิราช"** เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ปกครองทวีปทั้ง ๔ มีรัตนะ ๗ ประการ คือ

๑. จักรแก้ว ๒. ดวงแก้ว

๓. นางแก้ว ๔. ขุนพลแก้ว ๕. ขุนคลังแก้ว (คฤหบดีแก้ว)

๖. ข้างแก้ว ๗. ม้าแก้ว

๒. ถ้าทรงผนวชบำเพ็ญพรต ทรงเพศเป็นบรรพชิต จะได้เป็น **"พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า"** เป็นศาสดาเอกของโลก

พระบรมศาสดาประสูติ

๑. พระองค์ทรงมีสติสัมปชัญญะ จุตติจากภพอดีต หยั่งลงสู่ครรภ์ของพระนางสิริมหามายา

อัคคมเหสีแห่งพระเจ้าสุทโธทนะศากยราช ณ เมืองกบิลพัสดุ์

๒. มีเทพบุตร ๔ องค์ คอยรักษาอภิบาลใน ๔ ทิศ

๓. พระมารดามีศีล ๕ เป็นปกติ ไม่มีจิตประกอบด้วยกามคุณในนุระทั้งหลาย และไม่มีนุระคิดล่วงเกินพระนางได้

พร้อมด้วยความสุข ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน

๔. พระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์ก็ไม่มีโรค บริสุทธิ์ มีองค์อวยวะทั้งปวงบริบูรณ์ ปราศจากมลทินทั้งหลาย อยู่ในครรภ์พระมารดาครบ ๑๐ เดือน

๕. เมื่อถึงกำหนดคลอด วันเพ็ญเดือน ๖ พระมารดาประทับยืนเป็นอริยาบถอันงาม (ไม่นั่ง-ไม่นอน)

๖. มีปาฏิหาริย์ ๗ อย่าง คือ

๑. พระมารดาทรงประทับยืน

๒. ประสูติไม่ประอะเนืองด้วยกรรมลทิน

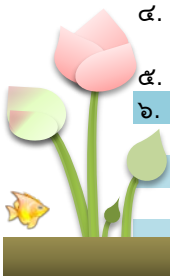
๓. มีเทวดามาคอยรับก่อน

๔. มีธารน้ำร้อนน้ำเย็นตกลงมาจากอากาศสนานพระกาย

๕. เมื่อประสูติออกมาทรงเดินได้ ๗ ก้าว

๖. ทรงเปล่งวาจาเป็นบุพพนิมิตแห่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ

๗. แผ่นดินไหว ฯ

พระบรมศาสดาประสูติ (ต่อ)

๙. พระมหาสัตว์ทรงเปล่งอาภิสวาจาพรหมโวหารว่า

**" อุดมคติของมนุษยนิยม โลกทัศน์
เชิงมนุษยนิยม โลกทัศน์
เชิงมนุษยนิยม โลกทัศน์
อุดมคติของมนุษยนิยม
อุดมคติของมนุษยนิยม "**

เราเป็นเลิศแห่งโลก
เราเป็นผู้เจริญที่สุดแห่งโลก
เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดแห่งโลก
ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย
บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก

๘. ประสูติครบ ๗ วัน พระมารดาภิเษกด้วยกาลกิрияไป เป็นธรรมเนียมธรรมดาที่พระครรภ์นั้นไม่ควรเป็น
ที่อาศัยปฏิสนธิแห่งสัตว์อื่น

มหาปริสสลักขณะ ๓๒ ประการ

ฝ่าเท้า	๑. มีพระบาทตั้งลงด้วยดี พื้นพระบาทเสมอ ไม่แหว่งเว้า ดังสามัญชน ๒. ได้ฝ่าพระบาททั้งสองวิจิตรด้วย "จักร" มีซี่ก้านได้พัน มีกง มีดุม บริบูรณ์งดงาม ๓. พระสันยาว แบ่งได้ ๔ ส่วน คือ ปลายพระบาท ๒ ส่วน พระขงษ์ประดิษฐานในส่วนที่ ๓ พระปราชณี (พระสัน) เป็นส่วนที่ ๔	
มือและเท้า	๔. มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทยาวงาม เสมอกัน ไม่เหลื่อมล้ำกัน ๕. มีฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทอ่อนเป็นปกติ ๖. พระหัตถ์ และพระบาท มีลายคล้ายดาชาย ๗. ข้อพระบาทตั้งลอยอยู่เบื้องบน ไม่ต่อกับหลังพระบาทดังสามัญชน	
ขา	๘. มีพระขงษ์รีเรียว เหมือนแข่งแห่งเนื้อทราย ๙. เมื่อประทับยืนตรง พระหัตถ์ทั้งสองสามารถแตะถึงพระขานทั้งสองได้	
อวัยวะเพศ	๑๐. มีพระคุหยะซ่อนอยู่ในผีก ดุจคุหยะแห่งโคและช้าง	
ผิว	๑๑. มีผิวหนังตึงทองคำ ๑๒. มีพระฉวี ผิวอันละเอียด รุสสีไม่ติดพระวรกายได้	
ขน	๑๓. มีพระโลมชาติชุมละเส้น เสมอกันทุกชุมชน ๑๔. พระโลมชาติล้วนมีปลายขึ้นเบื่องบนทุกเส้น ขอดเป็นวงเวียนขวา (ทักษิณาวฏ) ดุจกันหอย มีสีครามเข้มดุจดอกอัญชัญ	
ลำตัว	๑๕. มีพระวรกายตั้งตรงตั้งกายพรหม ๑๖. มีพระมังสะในที่ ๗ สถาน คือ หลังพระหัตถ์ทั้ง ๒ จะงอยพระอังสาทั้ง ๒ หลังพระบาททั้ง ๒ พระศอกพุ่มบริบูรณ์เต็มด้วยดี ๑๗. มีพระวรกายส่วนเบื้องหนาดังกิ่งกายเบื้องหน้าแห่งราชสีห์ ไม่บกกพรอง ๑๘. มีระหว่างพระประภูล่างคั่นเต็ม ไม่เป็นร่องดังทางไถ ๑๙. มีปริมนทาลดังไม้เนื้อโครทพฤษฯ พระวรกายกับวาของพระองค์เท่ากัน	
ลำคอ	๒๐. มีลำพระศอกกลมงามเสมอเป็นอันดี ๒๑. มีเส้นเอ็นที่สำหรับกลืนรสเลิศ คือ เอ็น ๗๐๐ ประชุมรวมที่พระศอก	
คาง	๒๒. มีพระหนุดคางราชสีห์ บริบูรณ์ประดุจวงพระจันทร์ในวันขึ้น ๑๒ ค่ำ	
ฟัน	๒๓. มีพระทนต์ครบ ๔๐ ซี่ ๒๔. มีพระทนต์เสมอ ๒๕. มีพระทนต์ชิดสนิทดี ไม่ห่าง ๒๖. มีพระเขี้ยวอันขาวงาม	
ลิ้น	๒๗. มีพระชีวหา(ลิ้น)อันพอดี คืออ่อนและกว้างใหญ่	
เสียง	๒๘. มีพระสรเสียงก้องกังวาน ดังเสียงพรหม เมื่อตรัสมีสำเนียงดังนกการเวก	
ตา	๒๙. มีพระเนตรเขียวสนิท ๓๐. มีดวงพระเนตรตั้งตาแห่งโค	
อุณาโลม	๓๑. มีพระอุณาโลม ระหว่างพระขนง(คิ้ว) และพระอุณาโลมนั้นขาวอ่อนควรเปรียบด้วยนุ่น	
ศีรษะ	๓๒. มีพระเศียรกลมได้ปริมนทาลในที่ทั้งปวง ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์	

พราหมณ์ทำนายพระมหาบุรุษ

- บางพวกพยากรณ์พระมหาบุรุษโดยคดี ๒
- บางพวกพยากรณ์โดยคดีเดียว : เมื่อใดพระมหาบุรุษออกบรรพชา ก็จะออกบรรพชาตาม = **ปณจวคดีย**

พระมหาบุรุษได้รับอภิบาล

- ฝ่ายพระญาติทั้งหลาย คือ สากิยะ และโกลิยะ บริบาลพระมหากษัตริย์ด้วยสุขสมบัติอันไพศาลกว่าพระญาติอื่นๆ
- บริบาลด้วยนางนมและกุมารบริวารทั้งปวง
- ในพระราชนิเวศน์พระเจ้าสุทโธทนะผู้บิดา ขุดสระโบกขรณี ๓ สระ เพื่อประโยชน์เป็นที่เล่นสราญของพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วย สระอบล(บัวขาว) สระปถมชาติ(บัวหลวง) สระปณพริก (บัวขาว)

ได้ปฐมฌานแต่พระเยาว์

- เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ ๗ พรรษา ทรงเสด็จไปในพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
 - ทรงเจริญอายุนาปีตามสัติได้บรรลุปฐมฌาน (มีวิตก วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา) ได้ร่มไม้หว่า
 - เหตุอัศจรรย์ : เงามไม้หว่าไม่เคลื่อนไปตามพระอาทิตย์ ทอดร่มเงาให้พระมหากษัตริย์ตลอดเวลาที่ทรงทำสมาธิ
- ประชาชนและพระราชบิดาเกิดความเลื่อมใสในบุญฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำการบังคมพระราชโอรส จากนั้นอัญเชิญเสด็จกลับพระราชวังนคร แม้ทรงบรรลุดุคพิเศษแล้วแต่ยังไม่คล่องแคล่ว ฌานนั้นจึงเสื่อมไป

เสวยสุขสมบัติ

- พระเจ้าสุทโธทนะโปรดให้นายช่างสร้างปราสาท ๓ ฤดู + บำเรอด้วยดนตรี สตรี และกามคุณ ๕ บริบูรณ์
- ดำรงอยู่ในขารวาสสมบัติถึง ๒๙ ปี

ประโยชน์ได้เพราะรูปสมบัติ และเคยเสวยกามสุข

- ประโยชน์ของมหาปรีติลักษณะสมบัติ : เพื่อความเลื่อมใสแก่เวไนยสัตว์บางจำพวก
 - ประโยชน์ของกามเคยเสวยกามสุข : ๑. เพื่อชมเวไนยสัตว์บางจำพวกที่อาจคัดค้านโต้เถียงพระธรรมเทศนา มีกามฉันทเป็นต้น พระองค์ก็จะทรงอ้างได้ว่า กามารมณ์ทั้งหลาย พระองค์เคยประสบมาแล้ว แต่กามทั้งหลายนี้มีโทษอย่างไรๆ ตถาคตได้เห็นแล้ว จึงได้ละเสียดังนี้
๒. การที่พระองค์เคยมีพระชายาและพระโอรส เพื่อชมชนบางจำพวกที่สำคัญว่า พระองค์เป็นบัณฑิตกษัตริย์ (กระเทียม) ไม่ควรแก่ขารวาสสมบัติ และสามารถเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของเวไนยสัตว์บางจำพวก

กัณฑ์ที่ ๒

อภิธรรมโพธิกา

พระมหากษัตริย์ออกบรรพชา

๑. เมื่อพระมหากษัตริย์เจริญวัยได้ ๒๙ พรรษา ได้ความสังเวชสลดพระทัย เมื่อเห็นเทวทูต ๓ คือ ขรา พยาธิ มรณะ ทรงละความเมาได้ ๓ อย่าง คือ
๑. ความเมาในวัย	= เพลิดเพลินในความหนุ่มสาว
๒. ความเมาต่อความไม่มีโรค	= เพลิดเพลินในความแข็งแรง
๓. ความเมาในชีวิต	= ลืมความตาย
- สัตว์ทั้งหลายอาศัยความเมา ๓ อย่างนี้ จึงประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ สำคัญปรโลกประหนึ่ง ณ ที่ไกล
๒. ทรงมีพระทัยน้อมไปในบรรพชา เพราะทรงเห็นว่า ๑. ความประพฤติผิดเป็นอนาคาริกบรรพชิตนี้เป็นคุณความดี
๒. ความเมาแม้ทั้ง ๓ ก็จะมีได้เกิดมี หรือจะน้อยเบาบางลง
๓. บรรพชิตไม่มีภัยอยู่เสมอ
๔. ขรवासเป็นทางมาแห่งธุลีละออง มีกามฉันท กามวิตก เป็นต้น เป็นไปเพื่อทุกข์ภัยมีประการต่างๆ
๓. ทรงปลงพระเกศา ออกบรรพชาท่ามกลางการกั้นแสงของพระชนกนางและประยูรญาติทั้งหลาย เพื่อแสวงหาอุบายพิเศษแห่งพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ
๔. พระองค์ทรงไปแสวงหาทางหลุดพ้นจากสำนักอาจารย์ตั้ง ๒ ท่าน ของแคว้นสักกชนบท คือ
- ๔.๑ **อาฬารดาบส กาลามโคตร** : ทรงได้บรรลุปฐมฌาน ๔ และอรุณฌาน ๓ (อาภิญญญาณยตนสมาบัติ)
- ๔.๒ **อุททกดาบส รัมมบุตร** : ทรงได้บรรลุปฐมฌาน ๔ และอรุณฌาน ๔ (เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ)
- พระองค์ทรงเห็นว่าสมาบัติทั้ง ๒ นั้น ไม่เป็นหนทางเพื่อโพธิญาณ เป็นเพียงสันติวิหาร หาเป็นมรรคาเพื่อปัญญาตรัสรู้ไม่
๕. ทรงเสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงตั้งสัมมปปทานวิริยะ
๖. **อุปมา ๓ ข้อ** ปราภฏแจ่มชัดแก่พระมหากษัตริย์

๑. ไม้สดที่ชุ่มด้วยยาง ที่แช่อยู่ในน้ำ อันบุคคลไม่อาจสีให้เกิดไฟได้
เปรียบด้วยสมณพราหมณ์ผู้ไม่หลีกออกจากกาม ทั้งยังยินดีพอใจรักใคร่ในกามนั้น
ถึงจะปฏิบัติอย่างไรก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้
๒. ไม้สดที่ชุ่มด้วยยาง แต่ตั้งอยู่บนบก อันบุคคลไม่อาจสีให้เกิดไฟได้
เปรียบด้วยสมณพราหมณ์ผู้หลีกออกจากกาม แต่ยังยินดีพอใจรักใคร่ในกามนั้น
ถึงจะปฏิบัติอย่างไรก็ไม่สามารถตรัสรู้ได้
๓. ไม้แห้งสนิท ทั้งอยู่บนบก อันบุคคลอาจสีให้เกิดไฟได้ตามต้องการ
เปรียบด้วยสมณพราหมณ์ผู้หลีกออกจากกาม ทั้งไม่ยินดีในกามนั้นด้วย ย่อมอาจตรัสรู้ได้ ดังนี้

ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา

- ลำดับนั้น พระมหากษัตริย์ทรงกล้านึกแต่อกุศลธรรมอันจะครอบงำจิต มีกามวิตก เป็นต้น จึงทรงดำริเริ่มบำเพ็ญทุกรกิริยา ดังนี้
- วาระที่ ๑ : ทรงกตพระทนต์ด้วยพระทนต์ กตพระดาลด้วยพระชีวหา บีบคั้นจิตด้วยจิตให้เร่าร้อน
- วาระที่ ๒ : ทรงประพฤติ **อุปาทกถา** เพ่งไม่มึนปราณ ทรงกลั่นลมอัสสาสะปัสสาสะทั้งทางพระนาสิกและพระโอษฐ์ จนลมตันออกทางช่องพระกรรณทั้งสอง
- วาระที่ ๓ : ทรงผ่อนการบริโภคอาหารลดลงๆ ที่ละน้อยๆ โดยลำดับ จนสรีรกายชุ่มพอม มีพระฉวีเหี่ยวแห้งดำคล้ำ พระอัฐิปราภฏทั่วพระวรกาย

เลิกทุกรกิริยา

- ทรงดำริว่าไม่มีผู้ใดเสวยทุกเวทนาเท่าพระองค์อีกแล้ว แต่ก็หาได้บรรลุประโพธิญาณไม่
- ต่อมา ทรงดำริถึง ปฐมฌานที่ทรงเคยได้ครั้งที่ทรงพระเยาว์ ที่ได้ต้นหว่า ทรงปรารถนาว่าสมาธิคือหนทางเพื่อตรัสรู้
- **สदानสาร์วิญญาน** = วิญญานไปตามสัติ ทำให้ทรงคิดได้ว่าสมาธิเป็นหนทางการตรัสรู้ ไม่ใช่การทรมานตน

เลิกทศกริยา (ต่อ)

- การที่ปัญจวัคคีย์หลักไปหลังจากพระมหาบุรุษเลิกกระทำทศกริยานั้น สันนิษฐานได้ ๒ อย่าง คือ
 ๑. ประสงค์จะเป็นพยานรู้เห็นการบำเพ็ญทศกริยา จึงได้มากระทำวัตรปฏิบัติพระองค์มาตลอด
 ๒. ครั้นมีพระประสงค์ด้วยกายวิเวกเพื่อการปฏิบัติภายในจิต แม้ผู้อยู่ชิด ณ ที่เดียวกัน ไม่พึงเป็นพยานรู้เห็นได้ จึงได้ละทิ้งพระองค์ไปเสีย

การตรัสรู้

๑. ครั้นปัญจวัคคีย์หลักไปแล้ว ทรงทำพระวรกายให้มีกำลังเป็นปกติ พากเพียรในสมาบัติ กระทำความเพียรอันชอบ ไม่เข้าพระองค์ก็ทรงละนิรณ ๕ ได้ ด้วยวิกรมกมลพหุ ทรงแสดงรูปาวจรมานทั้ง ๔

๑. ปฐมฌาน	มีองค์ ๕	วิตก	วิจารณ์	ปีติ	สุข	เอกัคคตา
๒. ทุตติยฌาน	มีองค์ ๓			ปีติ	สุข	เอกัคคตา
๓. ตติยฌาน	มีองค์ ๒				สุข	เอกัคคตา
๔. จตุตถฌาน	มีองค์ ๒				อุเบกขา	เอกัคคตา

๒. จากนั้น ทรงอธิบาย **"จาดตรงตมหาปธาน"** คือ อธิษฐานความเพียรอันประกอบด้วยองค์ ๔ โดยตั้งพระทัยว่า

๑. **หนึ่ง เหนือ กระดูก เนื้อ และเลือดในกายจะเหือดแห้งไปเกิด**
๒. **คุณพิเศษอันล้ำเลิศใดที่เป็นวิสัยอันบุคคลจะพึงถึงได้ด้วยเรี่ยวแรงและความเพียรแห่งบุรุษ**
๓. **เมื่อไม่บรรลุถึงคุณพิเศษนั้น จักไม่ละความเพียร**
๔. **จิตของเราไม่หลุดพ้นพิเศษไปจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ก็อมั่นด้วยอุปาทานเพียงใด**
เราก็จักไม่ทำลายบัลลังก์ซึ่งขัดสมาธิอันนี้เพียงนั้น

๓. จิตของพระองค์ตั้งมั่นด้วยจตุตถฌาน เป็นจิตที่บริสุทธิ์ ผ่องใส ปราศจากอุปกิเลส ทรงน้อมจิตไปเพื่อ

๑. **ปฐมนิवासานัสสติญาณ** (ปฐมฌาน) : จิตและเกิดของพระองค์ในกาลก่อน
๒. **จุตูปปาตญาณ** (มัชฌิมฌาน) : จิตและปฏิสนธิแห่งสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ
๓. **อัสสวัคคญาณ** (ปัจฉิมฌาน) : ทรงเจริญวิปัสสนา บรรลุมุขมุตติที่ทรงระลึกในญาณทั้ง ๒ เบื้องต้น แล้วสาวไปหาเหตุแห่งขรามรณะ จากนั้นทรงแสวงหาความดับสนิทแห่งขรามรณะนั้น

ปัจจัยสมุปบาท : สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น

เหตุ	ปัจจัย
ขรามรณะ	ชาติ(ความเกิด)
ชาติ	ภพ
ภพ	อุปาทาน
อุปาทาน	ตัณหา
ตัณหา	เวทนา
เวทนา	ทวารและวิญญาณกระทบกับอารมณ์(ผัสสะ)
ผัสสะ	อายตนะ ๖
อายตนะ ๖	นามรูป
นามรูป	วิญญาณ
วิญญาณ	นามรูป
นามรูป	วิญญาณ
วิญญาณ	นามรูป
นามรูป	อายตนะ ๖
อายตนะ ๖	ผัสสะ
ผัสสะ	เวทนา
เวทนา	ตัณหา
ตัณหา	อุปาทาน
อุปาทาน	ภพ
ภพ	ชาติ(ความเกิด)
ชาติ	ขรามรณะ

๔. ครั้นพระองค์ทรงรู้ในสมุทัยนิโรธอย่างแจ่มชัดแล้ว จึงน้อมจิตเพื่ออัสสวัคคญาณ ทรงเจริญวิปัสสนา พิจารณาความเกิดขึ้น ความเสื่อม และความดับในอุปาทานชั้น ๕ อยู่ด้วยความไม่ประมาท เกิดธรรมจักขุญาณหยั่งรู้อริยสัจ ๔

๑. **ทุกข์** = สิ่งนี้ทุกข์
๒. **สมุทัย** = สิ่งนี้เหตุแห่งทุกข์
๓. **นิโรธ** = สิ่งนี้คือความดับแห่งทุกข์
๔. **มรรค** = ข้อปฏิบัติเพื่อถึงความดับทุกข์

เมื่อพระองค์ทรงทราบชัด จิตของพระองค์ก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย คือ **กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ**

พระพุทธคุณ

- **อนัตตสัมมาสัมโพธิญาณ** คือ ปัญญาตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง จึงเป็น พุทโธ ภควา
- ครั้นนั้น หนีนโลกธาตุไหวสะเทือน แสงสว่างไม่มีประมาณปรากฏขึ้น ทรงเกิดด้วย **"ธรรมกาย"** แห่งพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

กัณฑ์ที่ ๓

ธัมมเทศนาธิฐานกาลา

เมื่อตรัสรู้ธรรมแล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุข ณ บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๗ ตำบล ตำบลละ ๗ วัน (รายละเอียดดังแสดงไว้ใน ปรีเฉทที่ ๓)

ทรงพิจารณาธรรมที่ได้ตรัสรู้

- ครั้นล่วง ๗ วันแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงเสด็จพระพุทธดำเนินกลับยังต้นอชปาลนิโครธอีกครั้ง ทรงพระดำริถึงธรรมที่ทรงบรรลุว่าลึกซึ้ง ยากที่ใครๆ จะตรัสรู้ตามได้
- ครั้นแล้วทรงอาศัยพระมหากุณาคณในหมู่สัตว์ จึงทรงพระดำริอีกว่า ชนทั้งหลายย่อมมีอุปนิสัยต่างกัน เป็น ๔ อย่าง

ทรงพิจารณาสัตว์โลก

- พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุญาณ ทรงเห็นสัตว์เหล่านี้เปรียบด้วยดอกบัว ๔ เหล่า
- ทรงทำเทศนาธิฐานและทรงตั้งพุทธปณิธานใครจะดำรงพระชนมายุอยู่นกว่าจะได้ประกาศพระศาสนาให้แพร่หลาย ประดิษฐานให้มั่นคงถาวร สำเร็จประโยชน์แก่ชนนิกรทุกหมู่เหล่า

ทรงตั้งพระหนุทัยจะแสดงธรรม

- ทรงพิจารณาสถานที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนา
- ทรงตรวจดูอุปนิสัย อริมตติ และปกติจริต ของเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเป็นบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
- ทรงกำหนดอุบาย คือ **"โพธิปักขิยธรรม"** มีสติปัญญา เป็นต้น ซึ่งเป็นหนทางนำเวไนยสัตว์ให้ถึงนิพพาน
 - **สติปัญญา ๔** (กาย เวทนา จิต ธรรม) เป็นหนทางเครื่องไปอันเดียว = **เอกายนมรรค**
 - **ความเพียร** เป็นเครื่องเผากิเลส
 - **สัมปชัญญะ** เป็นผู้รู้ทั่วพร้อม ไม่หลงใหล
 - **สติ** ความระลึกดำรงมั่น
 - นำออกเสียซึ่งอกิษณาโทมนัสในโลก

ทรงอธิษฐานพระชนมายุ

- ทรงทำ **"อายุสังฆารอธิษฐาน"** คือ ทรงตั้งพระทัยจะอยู่แสดงธรรมจนกว่าพระศาสนาจะตั้งมั่น และพุทธบริษัททั่วถึงธรรมแล้วจึงจักปรินิพพาน

กัณฑ์ที่ ๔

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

๑. ครั้งแรกพระพุทธองค์ทรงดำริจะแสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรกนี้แก่ อาฬารดาบส กาลามโคตร และ อุทกดาบส รามบุตร แต่ท่านทั้ง ๒ ได้เสียชีวิตแล้ว
๒. ลำดับต่อมา ทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ ด้วยมีอุปการะช่วยอุปฐากพระองค์ ทรงเห็นด้วยทิพยจักขุว่าปัญจวัคคีย์อาศัยอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี
๓. รุ่งเช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระองค์เสด็จพุทธดำเนินมุ่งหน้าสู่กรุงพาราณสี
๔. ทรงพบอุปากาชีวกซึ่งเดินสวนมาในระหว่างทาง บริเวณตำบลระหว่างแม่น้ำคยา กับ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ อุปากาชีวกเห็นพระศรีมณีวัชรของพระพุทธองค์ผ่องใสเกิดประหลาดใจ จึงทูลถามถึงศาสดาของพระองค์ ทรงตรัสว่าพระองค์เป็น สยัมมุตตรัสรู้เอง อุปกะไม่เชื่อ สิ้นศรัทธาแล้วเดินจากไป
๕. ทรงเสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ก่อนพระอาทิตย์อัสดง
๖. ภิกษุปัญจวัคคีย์แสดงอาการกระด้างกระเดื่องต่อพระพุทธองค์ ทรงตรัสเตือนสติพวกเขาว่าเคยได้ยินมาว่า พระองค์ได้บรรลุธรรมพิเศษในระหว่างการบำเพ็ญทุกรกิริยาบ้างหรือไม่ ดังนี้ถึง ๒-๓ ครั้ง จึงทำให้ปัญจวัคคีย์ได้คิด และตั้งใจฟังธรรม

ทรงแสดงปฐมเทศนา คือ พระธรรมจักร

"ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร" คือ พระสูตรที่ว่าด้วยการหมุนล้อพระธรรม และจัดเป็นปฐมเทศนา ทรงแสดงพระธรรมเทศนานี้ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ มีใจความโดยย่อ ดังนี้

บรรพชิตไม่ควรเสพที่สด ๒ อย่าง คือ

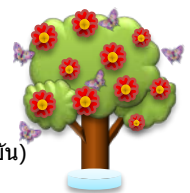
๑. **กามสุขัลลิกานุโยค** = การประกอบตนให้พัวพันในกามสุข ซึ่งหย่อนเกินไป ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ได้
๒. **อัตตakilมณานุโยค** = การประกอบตนให้ลำบาก หรือการทรมานร่างกายตนเอง จึงจะสามารถบรรลุธรรมได้

มัชฌิมาปติปทา = ข้อปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งได้แก่ **"มรรคมีองค์ ๘"**

ตอนท้ายทรงยกเอา **"อริยสัจ ๔"** ขึ้นแสดง ว่าด้วย:

๑. **สิ่งที่ควรกำหนดรู้** = ทุกข์
๒. **สิ่งที่ควรละ** = สมุทัย
๓. **สิ่งที่ควรทำให้แจ้ง** = นิโรธ
๔. **สิ่งที่ควรเจริญ** = มรรค

เมื่อแสดงพระธรรมเทศนาจบลง **"ธรรมจักร"** (เรียกผู้ได้ดวงตาเห็นธรรม หรือบรรลุโสดาปัตติผลว่า พระโสดาบัน) ได้บังเกิดขึ้นแก่ท่าน **"โกณฑัญญะ"** ว่า

"สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมดับไปเป็นธรรมดา"

กัณฑ์ที่ ๕

อนัตตลักขณสูตร

หลังจากที่พระอัญญาโกณฑัญญะได้เอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นครั้งแรกแล้ว ทรงสั่งสอนภิกษุอีก ๔ รูป ให้สำเร็จโสดาปัตติผลและประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา

เมื่อทั้ง ๔ รูปมีอินทรีย์แก่กล้าแล้ว ทรงแสดง **"อนัตตลักขณสูตร"** ได้สำเร็จพระอรหัตตผลทั้งหมด ใจความโดยย่อดังนี้

" ทรงแสดงไตรลักษณ์ :

ในตอนแรก : ทรงยก **"ขันธ์ ๕"** ขึ้นแสดงว่าเป็นอนัตตาที่ละข้อ เพราะเป็นไปเพื่ออาพาธ วิบัติ แปรผัน และใครๆ ไม่ได้ตามปรารถนาว่า ขอจงเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย

ตอนต่อมา : ทรงตรัสสอนโยคชกถามให้เห็นว่า **"ขันธ์ ๕"** เป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา

ในตอนท้าย : ทรงตรัสให้พิจารณาเห็น **"ขันธ์ ๕"** ทั้งหมดด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงว่า แต่ละสิ่งมิใช่ของเรา ไม่เป็นเรา มิใช่ตัวของตนของเรา ประมวลความเข้าแล้ว ก็คือ **"ไตรลักษณ์"** นั่นเอง"

กัณฑ์ที่ ๖

จาริกกัณฑ์

บุคคล	สาเหตุที่ออกบวช/ศรัทธา	พระธรรมเทศนาที่ได้ฟัง	สถานที่	บรรลัทธิธรรม	หมายเหตุ
กลุ่มของพระยสะ					
๑. ยสกุณฑลบุตร	- เห็นอาการอันน่าเกลียดของเหล่านางบำเรอขณะหลับ	๑. อนุปพพิกถา ๒. อริยสัจ ๔	ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน	๑. พระโสดาบัน	
๒. บิดาพระยสะ	- ฟังพระธรรมเทศนา			๒. พระอรหันต์	เอหิภิกขุฯ
๓. มารดาและภรรยาเก่า	- ฟังพระธรรมเทศนา		ที่บ้าน	พระโสดาบัน	อุบาสกคนแรก
๔. สหายพระยสะ ๔ คน	- บวชตามพระยสะ (วิมล สุพาหุ ปุณณชิ ครุฑปติ)		สำนักของพระยสะ	๑. พระโสดาบัน	เอหิภิกขุฯ
๕. สหายพระยสะ ๕๐ คน	- บวชตามพระยสะ (เพื่อนในชนบท)			๒. พระอรหันต์	
				๑. พระโสดาบัน	เอหิภิกขุฯ
				๒. พระอรหันต์	

เมื่อพระพุทธองค์ทรงโปรดพระยสะพร้อมสหายรวม ๕๕ รูปแล้ว ทรงส่งไปเผยแผ่พระศาสนาทันที และมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเป็นลำดับๆ ไป ดังนี้

ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	รายละเอียด
ส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก :	จำนวน ๖๐ องค์ (ส่วนพระสิมมาสัมพุทธเจ้าทรงเสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารและบริวาร) ทรงมีพระกระแสรับสั่งว่า : "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก อย่าเดินทางไปด้วยกัน ๒ องค์ จงแสดงธรรมที่ไพเราะในเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะเถิด"
มารเข้าไปคุกคาม :	จะเข้าคุกคามพระพุทธองค์ด้วยบ่วงที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ และราคะ แต่ไม่สามารถผูกพระองค์ให้ติดในบ่วงเหล่านั้นได้ จึงอันตรธานไป
ทรงอนุญาตติสรณคมนุปสัมปทา :	เนื่องจากลำบากเพราะการเดินทาง จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรเอง ด้วยวิธีนี้ได้
ในปฐมโพธิกาล วิธีบรรพชาอุปสมบทมีเพียง ๒ วิธี คือ	๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา = พระพุทธเจ้าทรงกระทำเอง ๒. ติสรณคมนุปสัมปทา = พระสาวกเป็นผู้กระทำ
ประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ :	"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตอาศัยการกระทำในใจโดยอุบายที่ชอบ ตั้งความเพียรโดยอุบายที่ชอบ จึงได้บรรลุและกระทำให้แจ้งซึ่งวิมุตติอันยอดเยี่ยม หลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง แม้พวกเธอก็จงทำเช่นเดียวกันเรา ดังนี้"

กัณฑ์ที่ ๗

ราชคนกัณฑ์

พระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าชาวมคธสมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย ผู้ที่จะบรรลุธรรมมีจำนวนมาก สามารถประดิษฐานพระศาสนาในมคธได้ แต่ต้องอาศัยพระเจ้าแผ่นดิน คือ พระเจ้าพิมพิสารเป็นกำลังสำคัญ มีประสงค์จะพาอุรวลกัสสปะผู้ซึ่งมหาชนนับถือไปด้วย จึงเสด็จไปยังอุรวราเสนานิคมก่อน ระหว่างทางทรงได้พบบุคคลหลายจำพวก ดังนี้

บุคคล	สาเหตุที่ออกบวช/ศรัทธา	พระธรรมเทศนาที่ได้ฟัง	สถานที่	บรรลุธรรม	หมายเหตุ
๑. กัททัคคีย์ ๓๐ คน	- ถูกหญิงแพศยาลักทรัพย์ ติดตามมาจนได้พบพระพุทธองค์ ได้ฟังธรรม และ ทูลขอบวช	๑. อนุปพพิกขา ๒. อริยสัจ ๔	ป่าฝ่าย ระหว่างทาง ไปอุรวเวลา	พระโสดาบัน	- เอหิภิกขุ - ส่งไปประกาศศาสนา
๒. ขฤลิ ๓ พี่น้อง - อุรวลกัสสปะ - นทีกัสสปะ - คยากัสสปะ	- ถูกพระพุทธองค์ทรมาน ด้วยปฏิหาริย์ต่างๆ จนหมด พยศเกิดความเลื่อมใส ลอบยบบริหารในน้ำแล้วขอบวช พร้อมด้วยบริวาร ๑,๐๐๐ คน	อาทิตตปริยายสูตร	ตำบลคยาสิสะ อุรวเวลา	พระอรหันต์	- เอหิภิกขุ

อาทิตตปริยายสูตร : มีใจความโดยย่อว่า

"สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน สิ่งทั้งปวงนั้น คือ อายตนะภายใน ๖ และอายตนะภายนอก ๖
สิ่งที่ทำให้ร้อน คือ ราคะ โทสะ โมหะ ขาติ มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส"

บุคคล	สาเหตุที่ออกบวช/ศรัทธา	พระธรรมเทศนาที่ได้ฟัง	สถานที่	บรรลุธรรม	หมายเหตุ
๓. พระเจ้าพิมพิสาร	- ทราบข่าวจึงมาเฝ้า พร้อมราชบริวาร ๑๒ นหุต - อุรวลกัสสปะได้ประกาศ ความไม่มีแก่นสารในลัทธิ ของตนต่อหน้ามหาชน	๑. อนุปพพิกขา ๒. อริยสัจ ๔	ลัญจิวัน (สวนตาลหนุ่ม) กรุงราชคฤห์	พระโสดาบัน พระโสดาบัน ตั้งในไตรสรณคมน์ = ๑ นหุต	= พระเจ้าพิมพิสาร = ๑๑ นหุต - ถวายอุทานเวฬวัน

ความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร : ๑. ขอให้มหาชนอภิเษกเราในราชสมบัติเป็นมหากษัตริย์แคว้นมคธ

๒. ขอพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาสู่แคว้นของเรา
๓. ขอให้เราเข้าไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาคเจ้า
๔. ขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธรรมแก่เรา
๕. ขอเราได้รู้ทั่วถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้า

บุคคล	สาเหตุที่ออกบวช/ศรัทธา	พระธรรมเทศนาที่ได้ฟัง	สถานที่	บรรลุธรรม	หมายเหตุ
๔. พระสารีบุตร (อุปติสสะ)	- เบื่อหน่ายการดูการละเล่น	๑. อริยสัจ ๔ แบบย่อ ๒. เวทนาปริคคหสูตร	กรุงราชคฤห์ ถ้าสุกรขาดา เขาคิชฌกูฏ	พระโสดาบัน พระอรหันต์	ฟังธรรมจากพระอัสสชิ แสดงแก่ที่ชนขพรหมณ์ หลังบวช ๑๕ วัน
๕. พระโมคคัลลานะ (โกลิตะ)		๑. อริยสัจ ๔ แบบย่อ ๒. อุบายแก้ง่วง	กัลลวาลมุตตคาม	พระโสดาบัน พระอรหันต์	ฟังธรรมจากอุปติสสะ หลังบวช ๗ วัน

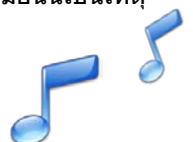
กัณฑ์ที่ ๘

พุทธกิจจกกา

- เสด็จจาริกไปในสถานที่ต่างๆ เพื่อแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ ตามความเหมาะสมแก่อุปนิสัยและแรงศรัทธา
- ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นข้อๆ เพื่อให้พวกบรรพชิตได้ยึดถือเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ
พร้อมกำหนดโทษหากฝ่าฝืนพระบัญญัตินั้นๆ ทั้งทางกายและวาจา โดยอาศัยเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นเป็นเหตุ

อาการที่ทรงแสดงธรรม : ทรงอาศัยประโยชน์ที่จะได้รับ ๓ ประการ คือ

๑. ติฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่จะพึงได้รับในชาตินี้
๒. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์ที่จะพึงได้รับในภพหน้า หลังละโลกนี้ไปแล้ว
๔. ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยอดเยี่ยม ได้แก่ พระนิพพาน

๑. ศील : กัจจกิลเลสอย่างหยาม
๒. สมภาติ : กัจจกิลเลสอย่างกลาง
๓. ปัญญา : กัจจกิลเลสอย่างละเอียดทีนอนเนื่องในสันดาน ให้เบาบางลง
เมื่อปัญญาอบรมจิตดีแล้ว ก็จะมี **"บรรลุวิมุตติ"** หลุดพ้นจากอาสวะและบาปธรรมได้
ดังพุทธภาษิตที่ว่า

"สมาธิอันศีลอบรมดีแล้ว ย่อมมีผลและอานิสงส์มาก ก้าวขึ้นไปสู่วิมุตติ
จิตอันปัญญาอบรมดีแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง"

๑. เป็นมนุษย์
๒. เป็นคฤหัสถ์
๓. มีอุปนิสัยแก้กล่าวควรแก่การบรรลุธรรมได้

๑. ทานกถา	: พรรณนาการบริจาคทาน การให้แก่คนขัดสน
๒. สิลกถา	: พรรณนาเรื่องศีล การสำรวมรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
๓. สัตตคถา	: พรรณนาสวรรค์ที่บุคคลจะพึงได้ในกาลภายหลัง
๔. กามาทีนวกถา	: พรรณนาเรื่องโทษแห่งกาม และเรื่องกามเป็นของต่ำทราม เศร้าหมอง
๕. เนกขัมมมานิสังสกถา	: พรรณนาเรื่องอานิสงส์ในการออกจากกามได้

เมื่อนั้น พระพุทธองค์จะ**ทรงแสดงอริยสัจ ๔** ทำให้คนผู้มีอุปนิสัยแก้กล่าวได้บรรลุมรรคผล (สามกถาสิกขธรรม คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง ได้แก่ อริยสัจ ๔)

๑. สันทัดสนา : แสดงให้ผู้ฟังมีความเห็นคล้อยตาม
๒. สมาทปนา : ชักชวนให้ผู้ฟังอยากจะทำพฤติกรรมปฏิบัติตาม
๓. สมุตเตชนา : แสดงให้ผู้ฟังเกิดความกล้าหาญ
๔. สัมปหังสนา : แสดงให้ผู้ฟังเกิดความร่าเริงเบิกบาน

๑. ตรัสรู้ธรรม
๒. รู้ทั่วถึงธรรมที่ทรงแสดง

๑. "โพธิปักขิยธรรม ๓๗"	: สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔	ฉันทปริย ๕ พละ ๕	โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘
๒. "ไตรลักษณ์"	: ชันธ์ ๕ เป็นของไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ไม่ใช่ตัวตน ปัญหาที่กำหนดนามรูปโดยลักษณะ ๓ ประการนี้ จัดเป็นคุณเบื้องต้นของพรหมจรรย์ ปัญหาที่หยั่งรู้ไตรลักษณ์นี้ จัดเป็น "อัมมจัตติญาณ" (เกิดก่อนญาณถดถอยให้ชนะ)		

๑. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
๓. เพื่อชมชื่นบุคคลผู้หน้าด้านไร้ยางอาย
๔. เพื่อความอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะในภพเบื้องหน้า
๗. เพื่อความเสื่อมใสของหมู่ชนที่ยังไม่เสื่อมใส
๘. เพื่อความเสื่อมใสยิ่งขึ้นของหมู่ชนที่เสื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๑๐. เพื่ออนุเคราะห์พระธรรมวินัย

ขอให้สนุกกับการทำข้อสอบ...สอบได้ง่ายๆ สบายๆ กันทุกรูปเลยนะคริບ!!!!